

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend.

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KEN U ZELF! II (slot)

Oude strijd tegen een altijd jeugdige Gnostiek

De oude kerk heeft een felle strijd moeten voeren tegen een veelvormige ketterij, die wij kennen als 'de Gnostiek'. Deze religieuze beweging liet weinig heel van het christelijk geloof. Ze had er echter geen moeite mee – en dat maakt deze stroming modern – te beweren het enige echte christendom te zijn. De ware leer van de apostelen zou niet te vinden zijn in de Bijbel. Daarvoor moest men terecht bij de deskundigen, die alleen in staat waren om de waarheid achter het bijbelverhaal te vertellen. Gelukkig waren er in die tijd nog velen die een ketter ook ketter durfden te noemen. En een van de grootste bestrijders van de Gnosdek is zeker Irenaeus van Lyon geweest. Hij durft deze vijanden van het christelijk geloof kun christelijk masker af te trekken in zijn boek: 'Ontmaskering en weerlegging van de zogenaamde gnosis'. Daarin bestrijdt hij hun hoofdstellingen, als zou

er naast de goede God een kwade scheppergod bestaan, en als zou Christus een soort tussengod zijn. In dit tweede artikel laten we de betekenis van Irenaeus' werk zien, en hopen we tegelijk duidelijk te maken dat de Gnostiek nog springlevend is.

Niks geheime leer!

Is het een wonder dat Irenaeus, als hij eenmaal begint te schrijven, niet meer van ophouden weet. Hier wordt in naam van de vrome mens het christelijk geloof om zeep geholpen. Geen voorzienigheid: god bemoeit zich niet met deze wereld. Het lijkt Epicurus wel, zegt Irenaeus.¹ Verder wordt de gelovigen elke zekerheid ontnomen. Laten ze niet aankomen met: het staat toch in de Apostolische geschriften? Natuurlijk, zeggen dan de wijzen – vol begrip –, maar wij hebben de geheime, de echte leer van de apostelen, die Christus hun ooit heeft toevertrouwd onder conditie, dat ze die niet aan de grote klok zouden hangen. Het geschreven evangelie is aangepast aan het bevattingsvermogen en aan de smaak van de massa. Het ware evangelie is een geheim, waarvoor je alleen bij ons terecht kunt.

HOOFDARTIKEL

Ken u zelf! II (slot)

J.A. Meijer

UIT DE SCRIFT

De weg naar het vaderhuis

R. Timmerman

KERKELEVEN

Het geestelijk compromis I

B. Luiten

Driestarren

G.J. van Middelkoop/W.G. de Vries

PERSRICHT

23 maart 1992: De Prof, Dr. K. Schilder Stichting opgericht Persverslag

LITERA TUUR

Eenvoudige verzen vol troost
A.Joh. Kisjes

ONDERWIJS

Gereformeerd onderwijs: een failliet model?

J. van Bruggen

UIT DE KERKEN

Wat geheime apostel-leer, proteïteert Irenacus. Zegt de apostel Paulus nie tegen de ouderlingen op het strand van Milete, dat hij hun de *volle* raad van God geopenbaard heeft?²

En wat aanpassing! Is dat een aangepaste lees. wanneer de apostelen tegen de Joden zeggen: 'U hebt de Heilige, de Rechtvaardige gedood!' Is dat aanpassing, als Paulus zegt: wij prediken – nee. niet Jezus, maar – Christus, de gekruisigde? Die Christus, die – iiee, geen kennis heeft gebracht aan grote, wijze nienien. maar *echte* verlossing aan kleine dwaze schepselen.

Hoc verontwaardigd is de kerkvader, wanneer hij ziet dat de Schepper van hemel en aarde uitgespeeld wordt tegen een zogenaamde goede God. Ach Marcion, zegt hij, zie jij niet dat je met je dwaze verdeling van God in een harde god van het oude testament en een goede god van de evangelien, jouw beide goden hun godheid ontnemt. Een god die alleen maar straffen kan, is toch geen god? En een goede god, die niet rechtvaardig straffen kan, is toch evenmin een god?⁴

De kerk en het ene Evangelie

Wij kennen, zegt Irenaeus, maar één God. Die inet Zijn heide handen, de Zoon en de Heilige Geest⁵, de wereld geschapen heeft. En één Christus. die niet in een mens verschenen is, maar mens geworden is, en dat om de mens tot God te brengen. Dat is de leer van de apostelen, de leer van de kerk. En over die leer waakt de kerk tegenover mensen die er een privé geloof op rra houden. Zo komt het dat wij, gelovigen, met verwondering zien dat – tegenover tic vele dwalingen – de kerk over heel de wereld slechts één evangelie kent. De kerk in Germanie gelooft niets anders dan die in Spanje of in Gallië, in de Oriënt of in Egypte en Lihic. Hei lijkt wel alsof de Kerk, over al die landen verstrooid, in feite één huis bewoont,

één geest bezit en uit één mond spreekt.⁶

In dat verband geeft de schrijver een soort parafrase van de apostolische geloofsbelijdenis, in bewoordingen die ons een sterk gevoel van herkenning geven.⁷ Hoor Irenaeus zijn geloof belijden 'in één Gnd. de almachtige Vader, Die de hemel, de aarde, de zee en alles wat erin ir: gemaakt heeft.

En in één Christus Jezus. de Zoon van God. Die mens geworden is oin ons te redden.

En in de Heilige Geest Die door de profeten Gods plannen verkondigd heeft: de komst en de geboorte van de Here uit de maagd; het lijden, de opstanding uit de dood en de lichamelijke hemelvaart van onze lieve Here Christus Jezus: Zijn komst uit de hemel in de glorie van de Vader om aller samen te vatten, en om het vlees van de ganse mensheid weer op te wekken. opdat voor Christus, onze Heer en God, onze Weiland en Koning, naar het welgevallen van de onzichtbare Vader. iedere knie zich zal buigen van hen die in de hemel, die op de aaide en die onder de aarde zijn, en iedere t o n Hem zal prijzen...'

Hoe sterk verbindt Irenacus in zijn omspelen van de belijdenis de heilsfeiten aan het profetische woord! En tegelijk: hoe sterk is het Apostolicum gekleurd door de strijd tegen de Gnostiek!

Een ander evangelie

Irenaeus, hij was de eerste dogmaticus.' Nee. geen man van grote concepties en sprankelende ideeën. Geen man van een schitterende stijl en een imponerende methodiek. Hij sprak gewoon de Schrift na. En zo is hij beroemd geworden: 'het licht van het Avondland'.⁹ Terecht. Bij heel veel merkwaardigheden in zijn denkbelden, waar we nu niet op in kunnen gaan¹⁰, blijft het zijn grote verdienste dat hij rusteloos heeft gewaakt over de apostolische leer. en die niet heeft willen inruilen tegen een ander evangelie. Daarbij heeft hij ons eei geschiedenis van de Gnostiek nagelaten, waar we, bij gebrek aan andere bronnen, nog steeds op terugvallen. In dankbaarheid jegens Irenaeus, de vrede stichter. In dankbaarheid vooral jegens onze goede God, Die aan Zijn gemeente de wapens van dogma en confessie schenkt.

Gnostiek en de Beatles

Qat is een mooi verhaal, zegt u misschien. Maar ook wel een oud verhaal. En met permissie gezegd, wij leven wel in de twintigste eeuw. Dat weet ik. Maar de Gnostiek is niet dood." En dan wijs ik niet allereerst op Rozekruisers¹² en Vrijmetselaars¹³, gnostici van het zuiverste water. Ik denk meer aan de Gnostiek zoals die momenteel onder eigen label verkocht wordt in allerlei boeken niet misleidende titels als 'Heimwee naar God'.¹⁴ En zoals die overal in de wereld gepresenteerd wordt op de tv.¹⁵

De hedendaagse belijders van dit pseudo-evangelie hoeven hun kennis niet uit Irenaeus te halen. Sedert in 1946 bij het Egyptische Nag Hammadi een collectie papyrusrollen met gnostische teksten gevonden is, kan men over een soort gnostische bijbel beschikken. waarin b.v. het

KERNREDACTIE

3 P. W.G. DE VRIES (eindred.), DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP, PROF. UK. M. T. F. VIDE

OVERIGE REDACTIELEDEN

DRS. R. TORBEEK, DRS. H. LUITEN, DRS. C.J. DE RIJTER, PROF. DRS. H. VERHJMAN, PROF. DR. K. VELING.

MEDEWERKERS

DRS. J.A. BOERSFMA, J.M. DE JONGA, O.F. KISJES, DRS. J. MESSELINK, DRS. J. SMELIK

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan

De Reformatie. Postb. 15 74, 8260 AA te Kampen

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES

Uitgeverij Oosterbaan & Le Combre, 3 V. Postrekening 406040 trw..

De Reformatie, Gees, Postbus 25, 4460 A4 Goes. Tel. (01100) 15591

ABONNEMENT.

J 84,-, 5 per jaar; f 45,25 per halfjaar; studenten f 69,25 per jaar (binnenland)

Buitenland: f 143,50 per jaar (zeepost)

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn

Losse nummers f 1,85 (excl. porto)

ADVERTENTIES

Prijzen f 0,45 per mm. Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

'Evangelie van de waarheid' opgenomen is. Voor heel veel mensen die in onze postchristelijke wereld alle zekerheid kwijt geraakt zijn, en nieuw houvast zoeken op voorwaarde dat ze vrije mensen blijven, is de Gnostiek het ware evangelie geworden. Niet geloven in wat een ander je oplegt, nee, geloven in waar je zelf voor kiest, geloven in jezelf.

Eén voorbeeld. John Lennon, een van de beroemdste Beatles, zei het zo: 'Het komt mij voor dat de gnostici de enige ware Christenen waren, mensen die geloven in zelfkennis, dat wil zeggen; zelf Christus worden, de Christus in hun eigen binnenste bereiken'.¹⁶

Wil je het nog dichterbij hebben? De New Age-beweging is heel sterk gnostisch beïnvloed. Je kunt zomaar een nummer van *HP/De Tijd* opeenslaan en het uitvoerige verhaal lezen van een zwerftocht langs gnostische pelgrims-oorden in de Pyreneeën.¹⁷ Dit 'ketterpad' werd georganiseerd door het Nederlandse New Age-centrum Aquamarijn. En de deelnemers blijken moderne mensen te zijn die, wars van kerkelijke dogma's, op zoek zijn naar een individueel geloof en zichzelf willen ontdekken. De Gnostiek is niet ver weg. Dat kan ook niet. Want de paradijshoogmoed zit in ieder mens. 'Ken u zelf', zegt de Gnostiek tegen de mens. Daar kun je op twee manieren op reageren.

Je kunt in het de dichter Willem Kloof zeggen: 'Ik ben een god in 't diep van mijn gedachten'.

Je kunt ook niet Paulus zeggen; Ik ken mij zelf, 'ik weet dat in mij, dat wil zeggen in mijn vlees geen goed woont: ... Ik, ellendig mens!'¹⁸ 'Maar', zeg je dan, 'ik weet nog meer, en ik heb belijdt het iedere zondag in de kerk. Ik weet van vergeving van zonden, opstanding van het vlees en een eeuwig leven. Ik ben geen in vlees verpakte ziel. Nee, in het ziel en lichaam ben ik, kleine mens, het eigen-dome van Christus Jezus, mijn Verlosser en mijn God'.

J.A. Meijer

Literatuur:

Het bekendste 'handboek' voor de Gnostiek is geschreven door Hans Jonas: *The Gnostic Religion*, Boston 1963². Een Nederlandse vertaling verscheen in de Aulareeks (429): *Hei Gnosticisme*. Voor een eenvoudig overzicht van de beweging verwijst ik naar het artikel van G. Quispel, de grote gnosis-promotor in Nederland, in de *Christelijke Encyclopedie*, tweede druk: *Gnosis, Gnostiek*.

Een geschiedenis van de Gnostiek tot heden vanuit gnostisch-bevindelijke hoek is te vinden in het vaak brokkelige, maar wel in het religieuze gedrevenheid geschreven boek van Tobias Churton, *Geschiedenis van de Gnosis*. De kennis van het hart, Utrecht 1989.

Over Irenaeus schreef Hans von Campenhausen een klein, maar fraai opstel in zijn *Griechische Kirchenväter*, Stuttgart 1955⁴. Er bestaat geen goede Nederlandse vertaling van Irenaeus' 'Tegen de ketterijen'. In het Duitse taalgebied is er een redelijk goede tweedelige vertaling van Ernst Klebba in de *Bibliothek der Kirchenväter* (BKV), tweede serie!, Kempten en München 1912. De modernste editie (met vertaling) is te vinden in de serie *Sources Chrétiennes*. Daarin leverden Adelin Rousseau,

Louis Doutreleau e.a. Irenaeus' *Contre les Hérésies* af in 10 delen; Parijs 1969-1982. Wil men een goede indruk van Irenaeus' werkmethode krijgen, dan raad ik lezing van het derde boek van zijn *Tegen de ketterijen* aan.

¹ AH, III, 24.2.

² AH, III, 14.7.

³ AH, III, 12.6.

⁴ AH, III, 25.3.

⁵ Vergelijk AH, V, 1.3 en V, 5.1.

⁶ AH, I, 10.2.

⁷ AH, I, 10.1.

⁸ Naast het hier besproken werk is van Irenaeus, afgezien van een aantal brieven, alleen nog overgebleven een *Bewijs van de Apostolische leer*, een soort catechisatieboekje waarin de christelijke leer wordt uiteengezet aan een broeder over wie de kerkvader zich zorgen maakt. Het bestaat van het geschriftje was uit Eusebius bekend, maar pas in 1904 werd een Armeense vertaling gevonden. Voor een Duitse vertaling verwijst ik naar het tweede deel van de genoemde Irenaeus-vertaling in de BKV.

⁹ Typering van de Syrische kerkvader Theodoretus van Cyrus (5e eeuw).

¹⁰ Ik denk b.v. aan zijn merkwaardige, op Ezeziërs 1 : 10 geënte, *recapitulatie-leer*. God herstelt in Christus zijn oorspronkelijk heilsplan en van heel de gevallen schepping in Hem samen. Irenaeus wijst dan niet alleen – met Paulus – Christus als tweede Adam aan, maar ook Maria als tweede Eva.

¹¹ Ik ga nu voorbij aan de invloed die het gnostische denken binnen de christelijke kerk heeft uitgeoefend. Gnostisch is in wezen de Roomse leer van de twee openbaringsbronnen: Schrift en traditie. Alles wat in de kerkleer niet direct vanuit de Schrift te verdedigen was, werd gefundeerd op de (alleen door het kerkelijk leergezag te controleren) traditie vanaf de apostelen. De Returnariëen hebben hiertegenover hun 'sola scriptura' gesteld. Vergelijk H. Rerkhof, *Christelijk geloof*, 100-101. Gnostisch is evengoed het Doperse denken met zijn verachting van de maatschappij en van de materiële Schrift, de 'papier Bijbel'. Ik verwijst naar de hoofdstukken van J.P. de Vries in *De Reformatie* van 17 en 24 augustus 1991: 'Gereformeerd en dopers'.

¹² Deze beweging uit 1614 noemt zich 'het ware geheime christendom'.

¹³ 'Ken u zelf' is de leus van de Vrijmetselaars, die absolute monarchie opeisen voor de menselijke geest en niets moeten hebben van kerk of dogma.

¹⁴ Hein Stufkens, *Heimwee naar God*. Opkomst van een nieuw religieus paradigma, derde druk, Rotterdam 1991. Stufkens stamt uit een half rooms, half calvinistisch voorgelicht, maar hij verlangt bepaald niet terug naar de God van de pastoor of de plaatselijke predikant. Wie denkt dat in het 'heimwee naar God' de God van de Bijbel wordt bedoeld, vergist zich zeer. Met deze titel is niet bedoeld, zegt de auteur, 'heimwee als het verlangen naar een verloren gegane fictie, maar; heimwee als het eeuwig verlangen van de mens zich opgenomen te weten, geborgen, thuis in zichzelf en in het grote geheel van de kosmos waarvan hij deel uitmaakt of die hij, zoals de mystici zeggen, wellicht zelfs zelf is' (a.w., 11).

¹⁵ Vergelijk het handboek bij de Teleac-cursus over Gnostiek uit 1989: Tobias Churton, *Geschiedenis van de Gnosis*. De kennis van het hart, Utrecht 1989. Ik besprak dit onthullende boek, dat nu ook los van de tv-serie op de markt gebracht is, in het ND van 11 september 1991 onder de titel: 'God is dood? Leve de Mens! De irioinkleeft van een herleven-de Gnostiek'.

¹⁶ Zie Tobias Churton, a.w., (noot 15), 123.

¹⁷ Het gaat hier om de leefwereld van de gnostische Katharen uit de 12e eeuw. Matt Dings is in zijn knappe artikel niet afstandelijk en ironisch genoeg om 'New Age' zeer goede diensten te bewijzen: 'Het ketterpad' (9 augustus 1991).

¹⁸ Romeinen 7 : 18, 23.

DE WEG NAAR HET VADERHUIS

Johannes 14 : 6

'Waar **IL** heenga, daarheen weet gij de weg' zegt Christus in vers 4. Christus maakt hier gebruik van een bepaalde onderwijsmethode. Door iets te zeggen dat niet helemaal duidelijk is, prikkelt hij de hoorders om er verder op door te vragen. En ja hoor, daar is Thomas al met een vraag: 'Hoe komt u erbij dat we dat weten. We weten niet eens waar U heengaat; hoe zouden we de weg daarheen dan weten?.'

Weet je de weg niet? **IK** ben de **weg**, de waarheid en het leven: niemand komt tot de Vader dan door Mij' zegt Christus.

Ik ben. Een uitdrukking, die Christus nieer dan eens gebruikte. Hij zei o.a.: Ik ben het licht der wereld; Ik ben de deur der schapen: Ik ben de goede Herder; Ik ben de opstanding.

Betekent dit dat Christus het licht in de wereld brengt? En dal Hij de opstanding uit de dood doet komen?

Ook dat. Maar het is meer: het is rijker. Niet voor niets zegt Christus het op deze manier.

Hij is **DE WEG** dat is de weg die je moet gaan om een bepaald doel te bereiken. Welk doel! Wel. dat vaderhuis met z'n vele vertrekken.

Velen wezen in die tijd en velen wijzen in onze tijd een weg die nooit uitlopen op rust en welvaart – op een nieuwe wereld.

Maar de wegen die de mensen wijzen, lopen uit op onrust, op onvrede.

Wie Christus aanvaardt als de weg, komt *via* Hem – via zijn kruis – bij de bruiloft van het Lam. Dat is heel zeker: Want Hij is *de* weg.

Hij Hem kom je nooit teleurgesteld uit. Want Hij is ook de waarheid. DE waarheid – dat staat hier tegenover DE leugen; tegenover de vader van de leugen. Satan spiegelt het ons prachtig voor: een *hemel* op aarde; één knieval voor hem en je hebt alles wat je hartje begeert.

Maar pas op, want hij spreekt de leugen. Dat is zijn aard. Hij is de leugen in eigen persoon. En wie satan volgt zal dat nok eentmaal tnerken. Want het einde is dan de buitenste duisternis

Christus is de waarheid. U mag ook zeggen: De betrouwbare. Op Hem kun je aan. Bij Hem kom je nooit teleurgesteld uit. Hij houdt woord. In *her* paradijs al heeft Hij gezegd dat Hij komen zou om de kop van de slang te vermorzelen. En *dus komt* Hij in de wereld, want je kunt op Hem aan. En dan *gaat* Hij de weg naar het kruis. Dat stond bij voorbaat vast, want Hij is de betrouwbare, die

nooit teleurstelt. Het kruis *wordt* werkelijkheid.

Nu, de weg naar het grote feest loopt via *Hém*, de Betrouwbare, die het lijden aanvaardde tot in de *diepte* van de hel. Er kunnen zorgen zijn. Er kan veel strijd zijn. Je dreigt wel eens mismoedig te worden. En je kunt gebukt gaan onder de last van het leven.

Maar als je *via* Christus gaat, dan weet je waar je leven op uitloopt. Dan mag je heel zeker weten dat je het einddoel bereikt, het eeuwige leven. Hij *is* immers het leven. Wie *dus* bij Hem hoort, hoort bij het leven.

Dan kunnen er heel wai vragen in je leven zijn – misschien dreigt u de weg kwijt te raken. Maar ei *is* een weg: DE weg – Christus de gekruisigde. De weg naar de bruiloft van het Lam. Hij is *het* leven.

Daarom kun je met Hem het leven aan.

Hij is bezig de kamers klaar te maken in het huis van Vader. En via Hem mogen wij er straks onze intrek nemen. Want Hij komt ons eenmaal halen, opdat ook wij zijn waar Hij is.

Dat is zeker.

Want Hij is *de Betrouwbare*.

Je kunt op *Hém* aan.

R. Timmerman

HET GEESTELIJK COMPROMIS II

De vorige keer hebben we gezien, dat een compromis niet ons ideaal is. Het is niet iets om naar te streven of 'hoera' over te roepen. Maar als je in deze gebroken samenleving met al haar verbanden en structuren wilt opkomen voor de eer van Jezus Christus, onze grote Koning, en als je overal wilt pleiten voor de gehoorzaamheid aan Hem, dan moet je wel eens genoegens vinden met een half ei. Dat is jammer, dat stelt teleur, maar het is altijd nog meer dan een lege dop.

Ook zagen we, dat het compromis in de kerkelijke samenleving net zo goed een plaats heeft. We hebben dat vastgelegd in de kerkorde en er ruimte voor gelaten in een belangrijke synode-uitspraak. Dat kan dan zelfs een compromis zijn inzake de leer, als iemand bijvoorbeeld de kinderdoop verwerpt. Niet dat dat gewoonte moet worden, in die zin dat het verwerpen van de kinderdoop in de gereformeerde kerken een algemeen aanvaard verschijnsel zou mogen worden, uiteraard niet! Vaar hier is wel een stuk geduld en barmhartigheid, gedragen door de erkenning dat niet iedere kinderdoop-verwerper een vijand van Jezus Christus is.

Maar daarmee is het verhaal nog niet af. Want de speerpunt van de vraagstelling ligt er nog: de E.O. is een organisatie, die zich ten doel heeft gesteld het evangelie te verbreiden door middel van christelijke programma's voor radio en televisie, maar zij tolereert in haar inriden dwaling en zij draagt die ook uit. Ook als wij erkennen dat wij deze mensen hebben te aanvaarden als onze naasten, is daarmee toch nog niet gezegd dat wij ons met deze organisatie mogen verbinden.' Zegt de Bijbel daarover niet precies het tegenovergestelde? Er staat immers in Oph. 18 : 4: 'Gaaf uit van haar, mijn volk, opdat zij geen gemeenschap hebt aan haar zonden en niet ontvangt van haar plagen.' Ook wordt Judas : 17 vv genoemd, en 2 Johannes : 10: 'Indien iemand rot u komt en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in uw huis en heer hem niet welkom. Want wie hem welkom heeft, heeft deel aan zijn boze werken.' Wijzen deze Schriftgegevens het lidmaatschap van de E.O. niet duidelijk af? Wij zullen zien.

'Gaaf uit van haar, mijn volk, ...' (Oph. 18 : 4)

Deze tekst werd mij aangereikt door een broeder die ik persoonlijk ken en hoogacht. Met had hem erg teleurgesteld, dat ik de weg van het compromis had geweest.

Maar toen ik deze tekstverwijzing las, was het mijn beurt om bezorgd te worden. 'Gaaf uit van haar, mijn volk...', van wie zegt de Here dat? Wie is die 'haar.'? Dat is de grote stad *Babylon*, 'een woonplaats van duivelen, een schuilplaats van alle onreine geesten...' (Oph. 18 : 2)!

Maar moet dat nu zijn toepassing zijn op de Evangelische Omroep? Is het werkelijk waar, dat wij zo'n oordeel over haar durven uitspreken? Babylon werd al getoond in Oph. 17, als een hoer, gezeten op een scharlaken rood heest, dat vol was van godslasterlijke namen. Zij was kostbaar gekleed en rijk versierd en zij had in haar hand een gouden beker, vol gruwelen, en de onreinheden van haar hoerij. En haar naam stond op haar voorhoofd: het grote Babylon, moeder van de hoeren en van de gruwelen der aarde. En Johannes zag de vrouw dronken zijn het bloed der heiligen en van het bloed der getuigen van Jezus. Nogmaals mijn vraag: mogen wij in deze beschrijving de Evangelische Omroep herkennen? Mag op grond van deze tekst het lidmaatschap van de E.O. ontraden worden?! Naar mijn idee worden hier de proporties uit het oog verloren.

Nu is over de exegese van Babylon nog wel verschil van mening. Dat komt doordat zij zowel 'hoer' als 'stad' wordt genoemd. Hoer staat typisch tegenover bruid. De bruid (Oph. 19, 21) is Christus' kerk, zij is voor Hem alleen, gereinigd door zijn bloed van alle smet. Daartegenover is de hoer dan de valse kerk, zij geeft zich aan iedereen behalve aan Christus, zij voert mensen bij de Zaligmaker vandaan en vervolgt hen die naar Gods Woord willen leven. Toen indertijd de Roomse Kerk het *sola gratia* en *sola fide* verwierp, op die manier Christus' offer miskende, de overheden naar haar hand zette en de gelovigen naar de brandstapel liet verwijzen, werd op haar dit beeld toegepast. Ook in de tijd van de Vrijmaking komen wij verwijzingen tegen naar dit Schriftgedeelte. Niet dat ons toen lijfstraffen overkwamen, maar wel werden de getrouwe gelovigen toen vervolgd met allerlei geestelijke sancties, hun ambten werden hun ontnomen en het kerkelijk leven werd hun verder onmogelijk gemaakt.

Maar Babylon wordt ook getekend als een stad, waarinee volop handel wordt bedreven. Dat doet de gedachte opkomen aan een samenleving die breder is dan een valse kerk alleen. Dan denken we aan 'de stad van de mens', als typering van die manier van leven waarin voor God geen plaats is, sterker nog, waarin Hij gehaat wordt. Zo verrijst in onze dagen *Babylon* tegenover *Jeruzalem*, de kerkstad. Maar welke exegetische keus wij hier ook moeten maken, één ding staat vast: Babylon is voluit uit de duivel. De hoer zit op het beest, vol godslasterlijke namen. De fundamenteën van de stad zijn satanisch.

Diezelfde strekking, zij het iets minder sterk geformuleerd, lezen wij in Judas : 17 vv. Daar werden we gewaarschuwd voor mensen, die *spotters* zijn, natuurlijke

mensen die de Geest niet hebben.

Daarom zou ik ervoor willen pleiten, om het hanteren van deze teksten in dit verband na te laten. Ik heb bezwaren tegen de E.O., ik heb ze ook openlijk geschreven, maar de mensen daar zijn geen spotters die de Geest niet hebben, en op die hele organisatie kun je niet zomaar het etiket 'Babylon' plakken. Het 'Gaaf uit van haar...' is op de E.O. niet van toepassing, want a. ze is geen kerk en dus ook geen valse kerk, en b. zij vertoont ook niet de trekken van een systeem waarin God overbodig is, integendeel. Maar er zijn gelukkig nog wel andere teksten, die beter bij deze situatie passen.

'Want wie niet tegen ons is, is vóór ons'

Deze tekst (Marcus 9 : 40) is heel hekkend. Maar, we kennen ook haar tegenhanger: 'Wie met Mij niet is, die is tegen Mij' (Matth. 12 : 30). Daarin hooi je deze teksten weinig citeren, want ze lijken elkaar op te heffen. Zodra je je op de ene beroept, krijg je de andere voor je voeten geworpen. Zoiets als -1 en $+1 = 0$.

Maar zo kunnen wij niet de Bijbel niet omgaan. Gods Woord is één, daarom spreken verschillende teksten elkaar nooit tegen. Wij zullen Schrift met Schrift moeten vergelijken, en als dan twee teksten tegenstrijdig lijken ligt vaak de sleutel in de verschillende situaties waarin de dingen gezegd zijn. Zo ook hier, zoals we zullen zien.

In Matth. 12 heeft de Here Jezus een bezetene genezen, die blind en stom was. Een geweldig teken was dat, maar de Farizeeën zeiden: 'Deze drijft de boze geesten slechts uit door Reelzebul, de overste der geesten.' Zo spraken dus de leidslieden van het volk, en op die manier verduisterden zij voor de ogen van de mensen de heerlijkheid van Gods aanwezigheid in Jezus Christus. Zij schreven het teken van de Messias toe aan de duivel. Op deze godslastering reageert de Heiland vierkant: 'Wie met Mij niet is, die is tegen Mij, en wie met Mij niet bijeenbrengt, die verstrooit.' Daarin eist Christus onvoorwaardelijke erkenning als de Heiland der wereld. Wie Hem zo niet erkent, beschouwt Hij als zijn tegenstander. En deze voorwaarde beperkt Hij niet tot zijn persoon, nee, Hij breidt haar in één adem uit ook over zijn werk. Wie met Hem is, zal ook met Hem bijeenbrengen. De Heiland vergadert zijn kerk, wie daarin Hem niet erkent werkt Hem tegen.

Dat is een duidelijk woord, en een heldere maatstaf in om te spreken over de kerk. De kerk is niet overal waar gelovigen zijn, maar zij is daar waar gelovigen bijeengebracht worden. Niemand mag meer zeggen 'Ik geloof wel, maar de kerk hoeft voor mij niet'. of: 'Het gaat niet om de kerk, maar om de Christus'. Want Jezus Zelf zegt in één adem: 'Wie met Mij niet is (...) en wie niet met Mij niet bijeenbrengt...' Nooit verloochent de Bruidegom zijn bruid, dan zullen wij dat ook niet doen.

Dat is de norm.

Maar dan de toepassing ervan.

In Marcus 9 : 38 lezen wij, dat Johannes zei: 'Meester, wij hebben iemand, die ons niet volgt, in uw naam boze geesten zien uitdrijven, en wij wilden het hem beletten,

omdat hij ons niet volgde.' Je zou zeggen, dat is een prima toepassing van de gestelde norm.

Maar de Here Jezus reageert anders. Hij zei: 'Belet het hem niet: want er is niemand, die een kracht doen zal in mijn naam en kort daarna smadelijk van Mij zal kunnen spreken. Want wie niet tegen ons is, is vóór ons.' Wat is dat, vergeet de Heiland hier zijn eigen maatstaf? Welnee, maar Hij heeft oog voor de geheel andere situatie: die man is niet tegen Hem. De Heiland onderscheidt deze man van de Farizeeën in hun godslastering: die waren tegen Hem, maar deze man is niet tegen, hij is vóór! Alleen, het ontbreekt hem nog dat hij Christus niet volgt, hij heeft zich niet bij de discipelen aangesloten. Hij heeft zich niet bij de kerk gevoegd, zeg maar. Hij is nog niet met Christus, hij brengt ook nog niet met Hem bijeen. Zoveel zal hij wel moeten komen, maar Hij is wel voor Christus. Daarom zegt de Here: belet het hem niet.

Ook dit is een duidelijk woord, een heldere toepassing aangaande het spreken over de kerk. Johannes zei: die man volgt ons niet, en van daaruit kwam hij tot zijn verbod. Maar Jezus reageerde: die man spreekt van Mij geen kwaad. Zo mogen ook wij niet vanuit ons kerkzijn redeneren, om daarbuiten iedereen die ook spreekt over Jezus uitsluitend negatief te kwalificeren als een warekerk-ontkenner. Want het kan zijn, inderdaad, dat iemand ons niet volgt en toch vóór Jezus is. Dat is natuurlijk niet de ideale situatie, maar het komt wel voor.

Welnu, met behulp Christus' onderwijs in deze twee teksten kunnen wij komen tot een verantwoorde standpuntbepaling ten opzichte van de E.O. Wat de norm betreft zien we haar te kort schieten waar het de kerkvergadering betreft, die laat zij veel te veel in het midden. Dat zullen wij haar ook blijven vertellen. Maar in het spoor van Christus' toepassing van de norm mogen wij tegelijkertijd vrijmoedig zeggen: de E.O. spreekt van Jezus geen kwaad. Zij is niet tegen Hem, zij sticht ook geen tegenkerk, nee, zij is duidelijk vóór Hem.

En hoe stel je je dan op? Word je lid of geen lid? Geef je steun of geen steun?

Wel, dat hangt ook voor een belangrijk deel van de situatie af. Zolang er een mogelijkheid was om als gereformeerde omroep zendtijd te krijgen, had die optie onze voorkeur. Je sluit immers geen compromis als het niet nodig is. Maar nu de G.O.V. heeft ervaren, dat deze ideale situatie niet haalbaar is, liggen de zaken anders. Dan maken we dankbaar gebruik van de mogelijkheid die er wel is: een organisatie die Jezus als de Christus belijdt, al betreuren wij het dat zij met name over zijn kerkvergadering niet zuiver spreekt. Daarbij hebben we bovendien de overweging, dat de ene warekerk-verwerper de andere niet is: er zijn mensen, die bewust dit standpunt innemen, maar er zijn er veel meer die uit onbegrip dwalen. Wie niet echt weet wat kerk is, zal zich ook niet gauw daarbij voegen. Wellicht kunnen wij met onze gereformeerde inbreng de E.O. ook nog wat verder helpen.

Maar ik geef meteen toe, hierin kunnen mensen mij te optimistisch vinden omdat zij geen enkele hoop hebben diit

de programmakers daar nog naar ons zullen luisteren. Aan de andere kant, als je bij voorbaat je gereformeerde (kritische) steun onthoudt, is het ook niet zo moeilijk om uiteindelijk gelijk te krijgen in je negatieve oordeel. Hier zullen wij elkaar dus hebben te respecteren als broeders en zusters; we zijn één in geloof, maar toch maken wij hier een verschillende afweging. Als het maar niet zó gaat, dat alleen al het opplakken van het etiket 'warekerk-ontkeners' voldoende is om de E.O. af te wijzen. Laten we veeleer verrast zijn als ook buiten de kerk mensen positief over Jezus spreken.

'...ontvangt hem niet in uw huis...'

Deze tekst heb ik voor het laatst bewaard, omdat over haar zo enorm veel misverstand bestaat. Dat blijkt ook nu wel weer.

Wat betekent dat, als Johannes schrijft: 'Indien iemand tot u komt en deze leer niet brengt, *ontvangt hem niet in uw huis...*'? Bedoelt de apostel daar, dat als een Jehova-getuige midden in de winter aan je bel trekt en je wilt hem te woord staan, dat je dan allebei een longontsteking moet riskeren omdat je hem anderhalf uur voor een open deur moet laten staan? Natuurlijk niet, dat is niet eens fatsoenlijk.

Nee, waarover gaat het hier? Over welk *huis* gaat het hier? Over het huis van de geadresseerde! Wie dat is? 'De uitverkoren vrouw en haar kinderen...', en zij krijgt aan het slot de groeten van 'de kinderen van uw uitverkoren zuster'. Deze beeldspraak is niet moeilijk te verstaan; dit is een brief vanuit de ene kerk aan een zusterkerk. De kerk wordt wel vaker voorgesteld als een moeder met kinderen, welnu, hier spreekt zo'n moeder haar zuster aan en haar kinderen zenden hun groet mee. Dat is heel mooi gevonden, om dat zo te zeggen.

Maar welk huis bedoelt Johannes dan? Het huis van die zuster, oftewel het *kerkhuis*! Hij bedoelt hier niet dat je een Jehova-getuige op de stoep moet laten staan, want wat maakt dat nou uit, of je met hem praat op de stoep of in een stoel. Maar ontvang zo iemand niet als *kerklid*!

Welnu, dat waren we met de E.O. ook helemaal niet van plan, om die als kerklid te ontvangen. En ik mag eraan herinneren, wat ik al eerder geschreven heb, dat we ook niet geroepen zijn over haar de kerkelijke tucht te bedienen. Want zij is geen kerk, geen vergadering, zij is een vereniging. Zij is vóór de Heiland, gelukkig, al volgt zij ons niet, helaas. Maar zo ontvang ik haar toch graag in mijn huis, liever dan enige andere omroep.

B. Luiten

** Vernieuwen en conserveren

T.M. Klapwijk schreef over student, kerk en universiteit *Op de grens*. Radix liet drie schrijvers aan het woord om de betekenis daarvan te onderstrepen. Een discussie over de aan de orde gestelde zaken zou er toe moeten leiden, dat er een andere mentaliteit ontstaat binnen de Gereformeerde Kerken.

Hoe ziet Klapwijk dat zelf? We slaan zijn boekje nog eens op. Eerst over kerk en universiteit; een volgende keer meer over de student.

Op de universiteit ben je voortdurend bezig met *vernieuwing van inzichten*. Een kerkelijke kring heeft echter de natuurlijke neiging om eigen verworvenheden te conserveren. Een student die lid is van de kerk, komt daardoor in een spanningsveld. Aangestoken door vernieuwingsgeest voelt hij verwijdering groeien. Naar de overtuiging van de schrijver is het evangelie 'een kracht die de wereld heeft veranderd, en dat nog steeds doet, mede doordat de vertolkers van dit evangelie tijdig hun opdracht verstaan. Dit evangelie roept ook christenen zelf op zich steeds te vernieuwen'. Het is dan ook terecht als een student de meningen van ouders, predikanten en van de hele kring waarin hij is opgegroeid, tegen het licht houdt. En terecht zoekt hij naar vernieuwing en verdieping van het geloof. Dit is ook belangrijk voor zijn latere optreden in de samenleving. Want Christenen oefenen niet alleen als groep invloed uit in de maatschappij. Ook individueel optreden kan veel betekenen. De kracht van denkbelden die door enkele individuen onder woorden werden gebracht kan voldoende zijn om de wereld een ander aanzien te geven, zoals de geschiedenis laat zien. Dat waren dan wel bijzondere gelovigen. Die dan ook wat bijzonder in de kerk stonden: 'In veel gevallen hebben de gelovigen, die hieraan hun bijdrage hebben geleverd, een wat tweeslachtige verhouding met het kerkelijk instituut. Ze beschikken over zeldzame kwaliteiten, die hen het vermogen geven op een unieke manier hun geloof tot uitdrukking te brengen. Vanuit deze zeldzame kwaliteiten zien ze vaak scherp bepaalde geestelijke zwakten in de kerk. Tegelijkertijd schikken ze zich meestal moeilijk tussen de meerderheid van anders geaarde mensen in de kerk. Deze buiten de hoofdstroom vallende mensen zijn degenen waarop nu met dankbaarheid wordt gewezen als voorbeelden van christelijke cultuurdragers'.

** Deelnemen aan de cultuur

Christenen hebben de roeping deel te nemen aan de ontwikkeling van de cultuur. Dat kunnen we volgens Klapwijk leren van de gereformeerde K. Schilder (Christus en cultuur) en op een heel andere manier van de hervormde C.J. Dippel. Beiden willen, dat de kerk een vernieuwende werking heeft op de cultuur. Daartoe kunnen verschillende soorten gelovigen een bijdrage leveren. Maar in het bijzonder mag dit verwacht worden van christenen die een universitaire scholing hebben gehad.

'De christelijke boodschap voor de wereld heeft een vervaagende invloed op de cultuur. Die boodschap dringt, door het werk van allerlei mensen, op allerlei niveaus door. De geschiedenis van de christelijke kerk, in haar relatie tot de cultuur, laat duidelijk zien, dat er regelmatig personen zijn die de vitaliteit van de Bijbelse boodschap weer ontdekkend verwoorden, waardoor de kerk en ook haar relatie met de omgeving ingrijpend veranderen. In die verandering tekent zich een nieuw inzicht af over de betekenis van

de Bijbelse boodschap, dat eerder onderbelicht was gebleven. De christelijke gemeenschap heeft daartoe mensen nodig die herkennen, dat bepaalde onderwerpen vereisen dat de christelijke boodschap opnieuw onder woorden wordt gebracht. Om dat te bereiken is een omgeving nodig, waarin het denken uit het verleden wordt doorgegeven, kritisch wordt geanalyseerd en gezocht wordt naar het antwoord op nieuwe uitdagingen van deze wereld.' Een christelijke universiteit had de bedoeling daartoe de juiste omgeving te bieden.

**** Intellectueel isolement**

Vrijgemaakte Gereformeerden verkeren echter in een intellectueel isolement. Dat is een gevolg van de nadruk die zij leggen op de centrale plaats van de kerk in het leven. Om die reden hebben zij gebroken met de Vrije Universiteit en met de Reformatorische Wijsbegeerte. Zelf zijn ze echter op intellectueel en cultureel gebied betrekkelijk steriel gebleven. Of schatplichtig aan een elders aanwezige intellectuele traditie. Opbouwende en verfrissende dingen lees je vaak alleen maar bij mensen die geen lid (meer) zijn van Gereformeerde Kerken. Zo is er sprake van intellectuele verschraving, die gepaard gaat met onterechte argwaan ten opzichte van wat elders wordt geschreven.

Van de *Theologische Universiteit* in Kampen kan niet worden verwacht dat zij zich met alle facetten van de cultuur bezighoudt. Maar ook op haar eigen gebied zou ze anders moeten functioneren. Het is nu teveel een opleidingsinstituut voor dominees met een conserverende inslag. Als wetenschappelijke instelling zou ze meer uit moeten zijn op oorspronkelijkheid, eigennuttigheid en non-conformisme. Alleen zo kun je komen tot alternatieve gedachten die tot vernieuwingen in het denken kunnen leiden.

Nu wordt echter teveel gestreefd naar eenheid van opvattingen. Nieuwe gedachten passen niet bij kerkelijke trouw. Er wordt dichtgevaan op leiders, die ontlukende originaliteit de kop indrukken bij anderen 'die hun politieke en intellectuele tekortkomingen onderkennen en compenseren'. Naast een *machtse elite* die vooral uit predikanten bestaat, is er ook een *culturele elite*, kunstenaars, wetenschappers en theologen die inhoudelijk bezig zijn. Hun activiteiten zijn van belang voor de uitstraling van de bijbelse boodschap in de cultuur. Zij dragen ook bij aan de opinievorming binnen de kerk, waar ze niet altijd gehoor vinden. De 'machtse elite' moet openstaan voor deze 'culturele elite', want anders komt het niet van droom tot daad.

**** Resewaart**

In hoofdstuk VI spreekt Klapwijk over de christen in de wereld. De vrijgemaakte-gereformeerden willen zich vooral in de wereld presenteren door middel van gemeenschappelijke christelijke actie. Omdat de kerk gezien wordt als de centrale plaats voor de voeding van het cultuurleven, zijn voor die gemeenschappelijke christelijke actie kerkgebonden organisaties opgericht. Maar volgens Klapwijk is het zo, dat het christelijk geloof op diverse manieren zijn weg in de cultuur zoekt en vindt. En dat we onze aandacht niet moeten beperken tot politieke en maatschappelijke vragen. Op allerlei gebieden kunnen individuele personen een uitstraling hebben die ver uitstijgt boven die van welke maatschappelijke organisatie dan ook. Is de *individuele roeping* niet gaan kwijnen onder invloed

van de nadruk op de gemeenschappelijke organisaties? De Gereformeerde Kerken, met de daaromheen liggende korst van eigen organisaties, hebben een aanpak van het probleem 'kerk en wereld' ontwikkeld, waarin de wereld niet meer wordt bereikt. Als je op zoek bent naar inhoudelijke antwoorden, is er geen enkele reden om de zoektocht te laten inperken door organisatorische kaders. De ontwikkeling van eigen organisaties heeft geen gelijke tred gehouden met de ontwikkeling van inhoudelijke antwoorden. 'Het is niet uitgesloten, dat het organisatorische antwoord op het vraagstuk van "kerk en wereld", inclusief het daarin vervatte isolement, de *inhoudelijke onvruchtbaarheid* heeft opgeroepen.'

Naast de maatschappelijke organisaties zijn daar de *eigen scholen*. Samen vormen ze een dynamisch reservaat, 'waarmee de kerkleden, beschermd van de wieg tot het graf, door de wereld worden gelooft'. 'Terwijl de kerk present moet zijn in de wereld, concentreert men zich op het zoveel mogelijk jonge generaties kerkleden veilig door, ofwel langs, de wereld te loodsen.'

De gereformeerde organisaties willen gemeenschappelijk een christelijk geluid laten horen in de samenleving. Dat gaat dan echter in de vorm van een *collectief antwoord*. De individuele standpuntbepaling komt minder tot zijn recht. Voor eigenzinnige prioriteiten is geen plaats. Toch zijn het juist zulke individuen die over een eeuw nog in de herinnering van de dan levende individuen zullen voortleven.

Wat dus te doen? Meer openheid en waardering voor wat buiten eigen kring gebeurt. Ook ruimte voor andere prioriteiten dan die van de gemeenschap als geheel. 'In de kerk moet de realiteit en de pluriformiteit van de individuele roeping weer aan de orde komen.' Ook in de kerk als zodanig hoort aandacht te zijn voor beroepsethiek, seksualiteit, gezin, huwelijk, man-vrouw-verhoudingen, milieubeheer, barmhartigheidsbetoon. De kerkeraad heeft er een taak in te zorgen dat de gemeente over deze zaken met elkaar aan de praat gaat. Nu is het zo, dat we door het 'reservaat' onze aandacht laten afleiden van de verantwoordelijkheid van de christen in de wereld. En de veelvormigheid van het christelijk leven wordt in het keurslijf van een bepaalde eenvormigheid gedrongen.

Ons denken is nu aan alle kanten ingebed in niet theoretisch te rechtvaardigen uitgangspunten, vooroordelen en geloofsbeslissingen. Meer openheid is dus nodig voor christelijke visies waaraan we in de orthodox-gereformeerde kerken relatief weinig aandacht besteden. Daarbij valt te denken aan Dooyeweerd, Goudzwaard, Hooijkaas, Dippel, Schuurman, Rookmaaker en Schaeffer. Als we dat doen, zal de denk- en leefsfeer in kerk en organisatie minder uniform worden. Zo komen we tot christelijk-vruchtbare vernieuwingen met een openheid naar de toekomst.

**** Fundamentele vragen**

Tot zover Klapwijk over de manier waarop naar zijn opinie in de Gereformeerde Kerken wordt gedacht en geleefd. Een opmerkelijk verhaal, dat grote bedenkingen bij mij oproept. Ik heb de volgende fundamentele bezwaren:

Hoewel de schrijver ergens het begrippenpaar *continuïteit en vernieuwing* noemt, zet hij vrijwel alles op de kaart van

de vernieuwing Wij leven en geloven en belijden in deze tijd. Dat betekent dat we naar eigentijdse verwoording en vormgeving moeten streven. Ook dat we op hedendaagse situaties en probleemstellingen moeten inspelen. Verdieping van het geloof? Prima. Ook vernieuwing van het geloof? Wat houdt dat in? Wat niet? De arend van Psalm 103 krijgt andere veren, maar blijft hetzelfde dier. Wat is voor Klapwijk de continuïteit? Je kunt met de erfenis van het verleden op verschillende manieren omspringen. Je kunt het verleden verheerlijken en erin blijven steken. Je kunt die erfenis ook op een goede wijze conserveren en erop voortbouwen. Wie bijbels en confessioneel bezig wil zijn, legt zich vast op een belijdenis die hem in **de** traditie van de kerk wordt aangereikt. Op die basis en binnen dat kader kun je toch heel levend en spontaan geloven? Naast oude dingen ook nieuwe dingen ontdekken? Steeds meer gaan beseffen hoe groot de lengte en breedte, hoogte en diepte is van het heil dat Christus brengt? Welke dimensies het heeft voor alle aspecten van ons christelijk bestaan in de wereld? Dat is echter wel iets anders dan uit zijn oorspronkelijkheid, eigenzinnigheid en non-conformisme.

Die lengte en breedte, hoogte en diepte ontdekken we 'samen met alle heiligen'. Samen mogen we onderkennen wat de wil van God is. Zouden we in dit Eicht nog eens moeten bekijken of **eenheid** van overtuiging moet worden gekwalificeerd als uniformering en homogenisering? En of we simpelweg kunnen stellen, dat ons denken is ingebed in niet theoretisch te rechtvaardigen uitgangspunten, vooroordelen en geloofsbeslissingen. Als dat maar een beetje waar zou zijn, zouden we toch wel enige argumentatie voor **deze** vergaande beweringen mogen verwachten. Ook hier missen we aandacht voor de continuïteit met het verleden.

Moe dienen *individu* en gemeenschap zich tot elkaar te verhouden? Klapwijk lijkt een benauwende dwang van de gemeenschap, het collectieve, te ervaren. Het gereformeerde geloven en leven kan ook anders worden beleefd. Als een verkeren in een plezierige ruimte waarbinnen we samen met anderen onze gezamenlijke Heer mogen dienen. Een ruimte die in het kader staat van zijn wet, die je liefhebt, waar je dankbaar voor bent, die van onbegrensde betekenis is. Daarbinnen heeft ieder eigen individualiteit, eigen karakter en eigen kwaliteiten. Ieder heeft ook eigen positie en verantwoordelijkheden in de samenleving. Allen worden we op een eigen manier geroepen om vorm te geven aan een leven voor God. Daarbij hebben we de gemeenschap van de kerk in allerlei opzichten nodig. En die gemeenschap heeft ook ons nodig: we worden geroepen onze gaven in te zetten tot nut en heil van de andere leden. Daarom is een afstandelijke houding zo slecht. Ook als je met je bijzondere kwaliteiten bepaalde geestelijke zwakheden in de kerk zien, heb je je niet gedistantieerd op te stellen. Een wat tweeslachtige verhouding met het kerkelijk instituut lijkt mij dan ook geen goede zaak. Dat brengt me tot een derde moeilijk te verteren punt: **het** spreken over elite. Individuele kerkleden met bijzondere kwaliteiten hebben een heel eigen betekenis. Zij hebben eigenzinnige prioriteiten, maar aan hen wordt over een eeuw nog met dankbaarheid teruggedacht. Dit in **tegen**-stelling tot het gros dat de hoofdstroom vormt in de kerk, de meerderheid van anders geaarde mensen. Daartussen kunnen zij zich meestal moeilijk schikken. Ook hebben zij moeite met de leiding van de machtselite, waarbij nogal

wat tekortkomingen te constateren zijn. Ergerniswekkende opvattingen die niet bevorderlijk zijn voor de bouw van de gemeenschap die toch van ons allen wordt gevraagd.

Over de verhouding van kerk en **wereld** stelt Klapwijk terecht, dat christenen niet alleen via christelijke organisaties hun invloed laten gelden in de cultuur, maar ook door persoonlijke uitstraling. Dat geldt natuurlijk niet alleen van universitair geschoolden; ook de boekhouder die in trouw tegenover zijn Heer werkt, kan laten zien wat geloven betekent, in **werk** en in omgang. Met dagelijks als christen leven en optreden is natuurlijk veel gewichtiger dan het bij bepaalde gelegenheden heel opvallend en nadrukkelijk aan de weg timmeren. De gereformeerde organisaties zijn dan ook veel meer hulpmiddelen om ieder daarvoor de nodige steun te bieden dan om als groep je te laten gelden in de maatschappij. Wie spreekt over isolement, zou eens moeten uitrekenen hoeveel **tijd** hij per week aan het gereformeerd organisatieleven besteedt en dat afzetten tegen de uren die hij op zijn werk en dergelijke in breder kring doorbrengt. Daar in de eerste plaats kun je zoutend zout en lichtend licht zijn.

Gereformeerde scholen willen hun leerlingen daarvoor ook toerusten in de periode dat rij hun vorming ontvangen. Die leerlingen leven natuurlijk niet in een reservaat (of in een schijnwereld zoals het later heette). Ze komen de wereld tegen in de trein, op hun sportclub, bij hun baantje op zaterdag, bij het kijken naar de televisie thuis en bij het omgaan met medeleerlingen ook op de gereformeerde school. Een gereformeerde school is dan ook geen bewaar-school, maar een toerustingsinstituut voor het christelijk leven op allerlei plaatsen in de wereld. De opmerking, dat we ons erop concentreren zoveel mogelijk jonge generaties kerkleden veilig door, of langs, de wereld te loodsen, is er dan ook onbegrijpelijk naast.

Veel van de kritiek van Klapwijk rust op de overtuiging **dat de kerk present moet zijn in de wereld** en dat de christen de roeping heeft deel te nemen aan de cultuur. Op zichzelf genomen kan ik daarmee wel instemmen. Maar ik vrees, dat we het bij de concrete invulling en uitwerking minder eens zullen zijn. Zou de barthiaanc hervormde Dippel ons echt ten voorbeeld kunnen zijn? Nadere bezinning lijkt mij niet overbodig.

G.J. van Middelkoop

*** * Spektakel rondom Christus (1)**

In de lijdensweken is op allerlei plaatsen, wel tien keer, in Nederland 'een gigantisch spektakel' opgevoerd. Aldus de *Zwolse Courant* van 27 maart j.l. Met als ingrediënten stevige rockmuziek, aangrijpende teksten en eigentijds drama. Deze zo genoemde rockmusical wordt door 'Nederlandse professionals' opgevoerd. Omdat dit stuk met actuele verwijzingen komt naar oorlog en marteling staat het met beide benen in deze tijd, aldus deze krant.

Een van de spelers heeft **'een** zeer menselijke Jezus' neergezet. Hoewel niet 'de klassieke Jezus', omdat ook moderne misstanden in het stuk zijn **verwerkt**. Valt Jezus ook al onder de 'klassieken'? Helaas is de vertolker van de Jezus-figuur 'wat verlegen' als opgestane Jezus, 'dat had wel wat krachtiger en triomferender gemogen'.

Verder wordt gesproken over het 'spetteren' van de live-muziek. 'Vooral het einde van het muziektheater swingt de

pan uit'. De artiesten 'bouwen een feestje' om Jezus' opstanding.

Als ik dit alles lees, voel ik me als christen diep gekwetst. Zover is het dus al gekomen dat men met 'professionals' een modern drama van het lijden en sterven van onze Heer gaat maken. Een spektakel, waarmee volgens het woordenboek een luidruchtig optreden wordt bedoeld. Met snerpende en hartverscheurende muziek wil men 'de overdosis ellende' in de wereld uitbeelden. En daarvoor moet Jezus dan model staan. Als moderne martelaar, om wiens opstanding dan 'een feestje' wordt gebouwd, waarbij de muziek de pan uitswingt.

Ik geef eerlijk toe geen zier verstand van 'popmuziek' te hebben. Maar als 1300 jongelui staan te dringen om binnen te komen, terwijl de kerken in Nederland teeglopen, dan vraag ik me af: waarom komt men hier? Om de moderne popmuziek met een zogenaamd christelijk tintje? Of om de Middelaar Gods en der mensen, Jezus Christus? Ik acht het een belediging, zijn bitter lijden en sterven te misbruiken voor 'de grootste gospel-theaterproductie aller tijden' met een tourbudget van ongeveer een miljoen gulden. Hier past alleen maar protest.

*** Spektakel rondom Christus (2)

Maar **niet** alleen het feit dat men van de lijdende Jezus een 'rockfiguur' heeft gemaakt, acht ik heiligschennis. Ook een 'feestje bouwen' rondom zijn opstanding is heel iets anders dan met Petrus belijden dat we door zijn opstanding wedergeboren zijn tot een levende hoop (1 Petrus 1 : 3). Er wordt vandaag veel gesproken over de noodzaak van 'geloofsbeleving'. Terecht. Maar dan moet het zeker niet deze kant uit! Ik proef hier iets in van wat in de Middeleeuwen gebeurde. Men moest het volk, dat nag erg op 'spelen' en 'opvoeringen' was gesteld, tevreden stellen. Daarom kwam men met 'christelijke' spelen. Nu de doorsnee jeugd zweert bij popmuziek, wil men ook de christelijke jeugd tevreden stellen met dit moderne drama van dans en muziek rondom Christus. Zo wordt sterk op het gevoel ingewerkt. Maar dat is iets anders dan echte geloofsbeleving. In de Middeleeuwse drama's ging het de spelers erom medelijden en een diep medegevoel met het lijden van Christus te wekken. Maar zo werd Hij geschilderd als een martelaar voor een goede zaak, over wie men tranen van medelijden kon vergieten. Wat dan ook prompt gebeurde. Maar daarmee beledigt men Hem ten diepste. Ik denk aan zijn terechtwijzing van de wenende vrouwen van Jeruzalem, die Hem als een 'zielige' figuur sagen (Lukas 23 : 28). Gevoelsverdriet en gevoelstroost zijn nog geen geloofsverdriet en geloofstroost. Er treedt een enorme oordeelsverzwakking op, wanneer men het werk van Christus als een drama brengt. Daarmee onttrekt het eigenlijke van zijn werk zich aan de aandacht. Zelf heeft Hij gezegd dat Hij macht heeft het leven af te leggen en dat niemand het Hem kan ontnemen. Mij legt het zelf af in opdracht van de Vader (Joh. 10 : 18). Dat kan niet 'gespeeld' worden met muziek en dans. Het mag ook niet. In heel dit 'Gospel'-gebeuren zie ik een geweldige aanslag op het evangelie zelf, dat gepredikt dient te worden. Daarin komt een stuk oppervlakkig Amerikanisme naar Nederland overwaaien, in het kielzog van de zogenaamde evangelische beweging. We dienen onze jeugd voor dit oppervlakkig christendom te waarschuwen. Geloof en bekering, diep doorleefd naar Gods Woord, zijn heel wat anders dan deze sensationele spektakelstukken, die wel het moderne hart aanspreken, maar niet spreken

'naar het hart van Jeruzalem'. het duur gekochte volk van God.

*** Spektakel rondom Christus (3)

Het reformatorisch geloof wordt dan ook door deze en dergelijke ontwikkelingen bedreigd. Daarop wil ik tenslotte wijzen. De reformatoren en in hun lijn een hele reeks van Franse en Nederlandse synoden hebben zich altijd verzet tegen het gebruik van de Bijbel als bron voor toneelstukken. Gods Woord mag geen *scenario* worden, een 'draalboek' voor toneelspel, dans en muziek.

Men zegt wel dat onze tijd 'eigen vormen' zoekt, omdat de mens meer visueel is ingesteld. Maar dat is niets nieuws. Ook de middeleeuwse massa's vergaapten zich graag aan drama en toneel. Niet voor niets keert het tweede gebod zich tegen deze instelling. Het begon al bij Israël dat ook visueel wilde worden bevredigd. Daartegenover wijst Mozes al op het 'gehoor' van Gods Woord (Deut. 4 : 10 v.v.). En geheel in zijn lijn leert Paulus dat het geloof uit 'het horen' is (Rom. 10 : 17). Dat is zelfs de doorgaande lijn in de Bijbel, het unieke ook van het christelijk geloof. En dat wordt door dergelijke spektakelstukken allemaal op het spel gezet.

Men mag de Bijbelse boodschap niet als een scenario gebruiken voor ontspanning en tijdverdrijf. Dat is spelen met het heilige. Zo sprak al in 1572 de synode van Nîmes uit: de jeugd **mag** op school wel historische stukken spelen, maar niet iets dat in de *Heilige Schrift* staat, 'die ons nret gegeven is om ons tot tijdverdrijf te dienen, maar om gepredikt te worden, en tot onze bekering en troost'.

Iemand, die hiervan een brede studie heeft gemaakt, prof. dr. J. Wille, komt dan ook tot de conclusie: 'In geen geval *acht men godsdienstige leerstukken of bijbelsche personen en gebeurtenissen toelaatbare stof voor toneelspel*'.

Nogmaals, het *is* schokkend dat in christelijke kring een dergelijke oordeelsverzwakking optreedt. Heeft **God** daartoe ons het evangelie geschonken dat wij het zouden *na*-spelen? Wordt daardoor het werk van Christus, onze enige Middelaar, ons naderbij gebracht? In geen geval! Het eigenlijke daarvan kan niet gespeeld worden. Het is eenvoudig *misbruik* van de Schrift haar te hanteren als scenario voor toneel, rockmuziek en dans. Daarvoor is ons het evangelie te kostbaar.

W.G. de Vries

VAN RIETSCHOTEN

BOEKHANDEL	KANTOORVAKHANDEL	KANTOORINRICHTING
Boekhandel Kantoorvakhandel Kantoorinrichting	Keizerswaard 8, Rotterdam Keizerswaard 73 Gebroken Meeldijk 123, Barendrecht	Tel. 010-4820488 Tel. 010-4821365 Tel. 01806-19744
Faxnr 010-4793699, Rotterdam		Faxnr 01806-21165, Barendrecht

23 MAART 1992:

DE PROF. DR. K. SCHILDER STICHTING OPGERICHT

Op niaandag 23 maart 1992, veertig jaar na zijn overlijden, is de Prof. Dr. K. Schilder Stichting opgericht. Deze Stichting heeft zich ten doel gesteld de volledige werken van prof. dr. K. Schilder uit te geven.

K. Schilder, geboren te Kampen op 19 december 1890 en aldaar overleden op 23 maart 1952, kan niet recht een van de belangrijkste theologen in Nederland van deze eeuw worden genoemd. Na in 1914 predikant geworden te zijn in de Gereformeerde Kerken, maakte hij al snel naam als kerkelijk journalist en kreeg hij grote bekendheid door tal van artikelen en publicaties. In 1934 werd hij hoogleraar te Kampen en een van de leidende figuren binnen de Gereformeerde Kerken. Schilder heeft als predikant en als hoogleraar het gereformeerde leven helpen uitbouwen en op wezenlijke elementen ervan kritiek uitgeoefend. Het belang van Schilder als theoloog ligt onder andere in zijn stellingname bij de kwestie-Geelkerken en de leerbesluiten van Assen 1926, in zijn confrontatie met de theologie van Karl Barth en met de erfenis van Abraham Kuyper. Daarbij was Schilder voortdurend bezig zijn positie te bepalen ten aanzien van de culturele ontwikkelingen van zijn tijd. Zo geeft zijn oeuvre ook een boeiend overzicht van meer dan een halve eeuw 'Geistesgeschiedenis'. In de tweede helft van de dertiger jaren streed hij met name tegen tendensen in het kerkelijk leven, waar hij verstarring en vervlakking constateerde en trachtte hij nieuw, reformatisch leven te wekken. Toen in mei 1940 Nederland aan de Duitse bezettende macht werd onderworpen stelde Schilder zich moedig op. Zijn artikelen in *De Reformatie* riepen op tot principiële stellingname tegen het Nationaal-Socialisme en de Duitse bezetter. Reeds vanaf het begin van de jaren dertig had Schilder gewezen op de grote gevaren van het fascisme en het nazisme. De oorlogsjaren werden voor hem en vele anderen tevens een periode, waarin het tot een breuk met de Gereformeerde Kerken kwam. Schilder verwierp de binding aan een aantal dogmatische en kerkrechtelijke Synode-uitspraken. Dit leidde tot zijn schorsing en afzetting als emeritus-predikant en hoogleraar aan de Theologische Hogeschool te Kampen. Op 11 augustus 1944 las Schilder in de Lutherse Kerk te Den Haag de Akte van Vrijmaking voor. In de Vrijmaking werd hij gevolgd door vele predikanten, ambtsdragers en gemeenteleden. In 1945 hervatte hij zijn werkzaamheden aan de Theologische Hogeschool te Kampen (Broederweg) en gaf hij mede leiding aan de opbouw van het vrijgemaakte gereformeerde leven.

In onderscheiden kring bleef de belangstelling voor het werk van Schilder levend. Dat bleek onder andere in 1990, toen ter gelegenheid van het feit dat hij honderd jaar geleden werd geboren er aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en aan de Theologische Universiteit te Kampen rond zijn persoon en werk symposia werden gehouden. In dat jaar werd meermalen gehoord dat het wenselijk zou zijn het complete werk van Schilder weer uit te geven.

In de tweede helft van 1991 werd door enkele personen hiervoor de aanzet gegeven. Dit heeft geresulteerd in de oprichting van de Prof. Dr. K. Schilder Stichting.

Het bestuur van deze Stichting wordt gevormd door: drs. G. Harinck (voorzitter), dr. W.G. de Vries (vice-voorzitter), dr. J.J.C. Dee (secretaris), Jac. van der Kolk (penningmeester), prof. dr. M. te Velde (algemeen adjunct), prof. dr. A.Th. van Deursen, prof. J. Kamphuis, mr. N.E. Nieboer, dr. G. Puchinger en prof. dr. W. van 't Spijker.

De Stichting zal zich bezig houden met de uitgave van de Verzamelde Werken van K. Schilder. In een geheel nieuwe opzet zal het werk weer ter hand genomen worden, waarmee in de jaren vijftig en zestig begonnen is, toen negen delen Verzamelde Werken van K. Schilder verschenen zijn. In de eerste plaats zal de Stichting zich richten op het uitgeven van het journalistieke werk en de afzonderlijke kleinere publicaties (zoals artikelen, opstellen, brochures, toespraken, commentaren), de correspondentie en de collegedictaten. Het ligt in de bedoeling om daarna de reeds gebundelde Preken en Schriftoverdenkingen en de monografieën uit te geven. Het plan is dat er medio 1994 een deel perswerk verschijnt over de jaren 1942-1945 en een deel correspondentie (1941-1952). In 1995 zal er een deel perswerk verschijnen over de jaren 1939-1941. De Verzamelde Werken zullen verschijnen bij Uitgeverij Oosterhaan & Le Cointre b.v. te Goes.

Het Stichtingsbestuur zal voor het project, dat in eerste opzet uit ten minste vijftien delen zal bestaan, een zo breed mogelijke kring van medewerkers zien aan te trekken.

Voor het realiseren van dit grote project zullen veel gelden nodig zijn. Daarom behoort de fondsvorming tot een van de belangrijkste taken van het Stichtingsbestuur. Binnenkort zal over de financiële aspecten nadere informatie worden verstrekt.

Voor inlichtingen kan men zich wenden tot de voorzitter drs. C. Harinck (Melchior Treublaan 38, 2313 VH Leiden, 071-131314) of tot de secretaris dr. J.J.C. Dee (Dorpsstraat 17, 9287 LW Twijzelerheide, 05113-1431).

PERSVERSLAG

Deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) en deputaten van de Gereformeerde kerken (GK) hebben overeenkomstig de opdracht van hun synoden het gesprek in een zevental ontmoetingen voortgezet. Deze ontmoetingen mochten zich kenmerken door een broederlijke sfeer, waarin niet geschroomd werd verschillen openhartig te benoemen.

In deze ontmoetingen zijn allereerst de besluiten van de wederzijdse synoden nader toegelicht. Vragen konden hierbij worden beantwoord en misverstanden weggenomen.

Vervolgens hebben de besprekingen zich met name geconcentreerd op gesprekspunten, die door de Christelijke Gereformeerde synode van Groningen 1989 en de Gereformeerde synode van Leeuwarden 1990 waren genoemd.

De Gereformeerde deputaten hebben de Christelijke Gereformeerde broeders gevraagd nauwkeurig aan te geven waarin de 'ernstige verschillen' met betrekking tot de toe-eigening van her heil bestaan, die volgens de Christelijke Gereformeerde synode een belemmering zijn voor de kerkelijke eenheid en duidelijk te maken waarom deze verschillen de weg naar eenheid blokkeren. Nadat de Christelijke Gereformeerde deputaten aanvankelijk een nota hierover hadden toegezegd, hebben ze later meegedeeld dit toch niet wenselijk te achten. De synode van Groningen 1989 gaf hen namelijk ook de opdracht zich te bezinnen op de vraag welke ruimte voor verscheidenheid er kan en mag zijn in een kerk van gereformeerde belijdenis. De Christelijke Gereformeerde broeders meenden dat het correcter is eerst het resultaat van de bezinning aan hun synode te rapporteren, om zich daarna pas over de 'ernstige verschillen' te kunnen uitspreken. De Gereformeerde deputaten hebben zich hierbij neergelegd.

Het gesprek is voorts gegaan over de door de Gereformeerde synode van Arnhem 1981 verwoorde klacht, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken onvoldoende kietten tegen de dwaling. Hierbij kwamen o.a. publikaties van prof. dr. B.J. Oosterhoff aan de orde. De Christelijke Gereformeerde deputaten wezen erop, dat destijds door het curatorium van de Theologische Hogeschool aan de generale synode van 1974 is gerapporteerd, dat met de betrokken hoogleraar is gesproken en dat de zaak tot een afronding was gekomen: bij prof. dr. Oosterhoff is niet het gezag van de Schrift in geding, maar slechts een bepaalde exegese van bijbelgedeelten. De generale synode nam met deze mededeling genoegen en beschouwde de zaak als afgedaan.

Hoewel de Gereformeerde deputaten erop wezen dat hiermee de klacht van de synode van Arnhem niet weerlegd wal, bleven de Christelijke Gereformeerde deputaten bij hun standpunt, dat over deze zaak niet meer gesproken moet worden. Zij zeiden te verwachten, dat als hun kerken zeggen dat deze zaak is afgedaan, anderen dit zullen accepteren.

In de besprekingen is ook aan de orde geweest de verhouding van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot de Nederlands Gereformeerde Kerken. De Gereformeerde deputaten benadrukten van hun kant dat in het 'Akkoord van kerkelijk samenleven' de binding aan de confessie en de gereformeerde kerkregering geen echte waarborg vinden. Zij wezen daarbij ook op de praktijk in de Nederlands Gereformeerde Kerken. Zij brachten onder de aandacht dat de Gereformeerde Kerken menen, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken ten opzichte van de Nederlandse Gereformeerde Kerken tot een duidelijk positiekeuze dienen te komen.

De Christelijke Gereformeerde deputaten hebben geantwoord dat de praktijk binnen de Nederlandse Gereformeerde Kerken vragen oproept en dat dit voor de synode van Groningen 1989 aanleiding was uit te spreken, dat in het gesprek met de Nederlandse Gereformeerde Kerken 'de vragen met betrekking tot het Akkoord nu ook uitvoeriger betrokken dienen te worden'. Overigens achten zij het voor zich prematuur op grond van deze vragen nu reeds een oordeel over de Nederlandse Gereformeerde Kerken uit te spreken.

De Christelijke Gereformeerde deputaten wezen in gesprek nog op twee dingen, die de houding van hun kerken tegenover de Nederlands Gereformeerde Kerken mede aangeven: in het besluit van de synode van Groningen 1989 is enerzijds de oproep tot plaatselijke samenwerking niet herhaald en is anderzijds aan deputaten opgedragen zich blijvend op de hoogte te stellen van het verloop van de contacten in die kerken, waar het tot een nauwer samenleven met de Nederlands Gereformeerde Kerken is gekomen. Verder hebben de Christelijke Gereformeerde deputaten te kennen gegeven, dat zij willen blijven bij de overweging van hun synode van 1989, dat het onjuist zou zijn om op grond van een verzoek van deputaten van de Gereformeerde Kerken en ten overstaan van hen een taxatie te geven van de ontwikkelingen in de Nederlandse Gereformeerde Kerken. De Gereformeerde deputaten wezen op de uitspraak van de Generale synode van Leeuwarden 1990 die oordeelde, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken tot die taxatie geroepen zijn niet op grond

van een verzoek van deputaten maar van Godswege, uit kracht van de gemeenschappelijke belijdenis der waarheid. Zij verzochten de Christelijke Gereformeerde broeder\ bij hun eerstkomende generale synode erop aan te dringen de gevraagde duidelijkheid te verschaffen.

Onderwerp van gesprek is ook geweest de door de Christelijke Gereformeerde Kerken gestelde verschillen ten aanzien van de hantering van het belijden omtrent de kerk. Hierover werd gesproken naar aanleiding van door de Christelijke Gereformeerde deputaten vervaardigde nota's.

Gesproken is over de vraag of deze verschillen niet leiden tot een andere taxatie van 1892: de koers die de Christelijke Gereformeerden toen gingen werd door de Gereformeerde Kerken immers altijd krachtig afgewezen. De Gereformeerde deputaten benadrukten, dat men het over 1892 niet eens behoeft te zijn om toch tot eenheid te komen, temeer daar de Gereformeerde Kerken na de Vrijmaking terstond de Christelijke Gereformeerde Kerkei gezocht hebben als kerken die met haar willen staan op de grondslag van de Schrift en de belijdenis. De Gereformeerde Kerken hebben evenals de Christelijke Gereformeerde kerken de verschillende taxatie van 1892 nooit als een belemmering om tot eenheid te komen, naar voren gebracht. Deputaten konden elkaar vinden in de conclusie dat over dit onderwerp niet verder gesproken behoeft te worden.

Als bezwaar tegen de 'Vrijgemaakte' Kerken werd ook genoemd dat deze kerken geen oog hebben voor de realiteit van het bestaan van diverse kerken van gereformeerde belijdenis. De indruk is vaak ontstaan, alsof de Gereformeerde Kerkei alleen ware kerken in ons land zijn en dat ieder zich bij die kerken moet voegen. De Gereformeerde broeders wezen hier op nieuw naar het feit, dat hun kerken na de Vrijmaking dadelijk de Christelijke Gereformeerde Kerken gezocht hebben als kerken van gereformeerde belijdenis. In geschiedenis mag niet worden berust, wanneer men elkaar herkent als gereformeerde kerken. Na de vrijmaking is door de Gereformeerde Kerken tot de Christelijke Gereformeerde Kerken niet gezegd: U moet zich bij ons voegen. Wel is gezegd: Wij moeten samen tot eenheid komen.

De Christelijke Gereformeerde broeders gaven toe dat de officiële kerkelijke uitspraken van de Gereformeerde Kerken weliswaar geen aanleiding geven te denken, dat de Gereformeerde Kerken zich exclusivistisch opstellen, maar zij kunnen de ervaringen op plaatselijk niveau niet uit hun gedachten zetten. Uit kerkbode-artikelen, correspondentie tussen plaatselijke kerken e.d. is de indruk menigmaal ontstaan, alsof de Gereformeerde Kerkei wel de enige ware kerken zijn. De Gereformeerde deputaten wezen er echter op, dat hun kerken niet moeten worden beoordeeld op grond van allerlei persoonlijke uitspraken en plaatselijke incidenten, maar op grond van hun uitspraken van de kerken zelf in hun kerkelijke vergaderingen.

Een ander bezwaar dat naar voren gebracht werd was dat

in de Gereformeerde Kerkei het spreken over de ware kerk veel meer accent krijgt dan het is waar lid van de kerk zijn. De Christelijke Gereformeerde broeders zagen hier een verband in het verschillen in betrekking tot de toe-eigening van het heil. De Gereformeerde deputaten weerspraken de eerstgenoemde bewering. Na de Vrijmaking kreeg inderdaad het gereformeerde belijden omtrent de kerk veel aandacht, omdat men weer inoest leien zien, hoe de belijdenis over de kerk spreekt. Maar dat ging niet ten koste van de aandacht voor het leven in de godsvrucht. In de Gereformeerde Kerken is steeds aangedrongen op bekering en een gehoorzaam leven met de Here als gave en eis van het verbond. De beschuldiging van 'verbondsautomatisme' kan geen stand houden, wanneer men de prediking in de Gereformeerde Kerken hoort.

Toch bleken de bezwaren die er bij de Christelijk Gereformeerde broeders leefden hierdoor niet te zijn weggenomen. Zij bleven moeite houden in het de manier waarop in de Gereformeerde Kerkei de gemeente wordt beschouwd en aangesproken en met het feit, dat hun inziens, in de prediking van het Woord in de Gereformeerde Kerken te weinig onderscheid gemaakt wordt tussen hen die wel en hen die niet waarachtig geloven, terwijl bovendien in die prediking het werk van de Heilige Geest niet genoegzaam aan de orde komt.

Deputaten mogen over en weer terugzien op broederlijke en openhartige besprekingen. RI realiseren zij zich dat het nog een lange weg zal zijn om als kerken tot eenheid te komen, spreken zij de bede uit, dat de wederzijdse synoden besluiten zullen nemen, die door de Here zo gezegend worden, dat de Christelijk Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken elkaar gaan vinden op basis van de Heilige Schrift en de belijdenis, in de eenheid van het ware geloof.

Aldus in de vergadering van de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de deputaten van de Gereformeerde Kerken d.d. 26 maart 1992.

Namens de Christelijk Gereformeerde deputaten:
ds. J. Westcrink, voorz.
ds. P. den Butter, secr.

Namens de Gereformeerde deputaten:
dr. A.N. Hendriks, voorz.
drs. H.J. Boiten, secr.

EENVOUDIGE VERZEN VOL TROOST

Gedichten en verzen

'Is het niet de taak van een prozaïst en dichter gedachten duidelijk, in een fraai taalkleed, door te geven, zodat het literatuurproduct direct aanspreekt en ontroert?' Dit is een citaat uit een brief, die ik enige tijd geleden van een lezer ontving. Hij vindt dat de duidelijkheid in gedichten vaak ontbreekt. Hij spitst dat sterk toe op geestelijke gedichten, want zo vraagt hij zich af: 'Is het verantwoord, waar we zulk een rijk evangelie hebben door te geven, zulk een machtig "Woord voor de wereld", dit Woord zo te verpakken, zo "cryptisch" te inikken, dat niemand er wai van maken kan, behalve dan de "happy few", die verstand hebben of nienen te hebben van literatuur?' Verder wijst de brieveschrijver erop dat 'tegenover de tientallen of honderdtallen die cryptische gedichten waarderen er tienduizenden en honderdduizenden zijn die genieten van de gedichten van Nel Benschop en anderen. Deze verzen gelden niet als literatuur en de "deskundigen" zien er inisschien op neer. en', zo vervolgt hij, 'toch zijn de verzen van Benschop tot grote zegen voor veel oprecht gelovigen, voor talrijken, die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid. En het doel van een christendichter zal toch vooral zijn mensen op te kouden in het geloof?' Op het eerste gezicht lijkt dit een juiste conclusie, maar zij is eenzijdig. Immers, hierbij wordt alleen uitgegaan van de lezer. Maar ook de schepper van het kunstwerk heeft de opdracht en roeping te worstelen met zijn of haar creatieve talenten. Het doel van een christendichter zal ook zijn de van God gegeven taal zo te gebruiken dat daarin dat creatieve tot uitdrukking komt. Dat betekent dat een dichter in steeds nieuwe vormen, in vernieuwende taal, in verrassende wendingen, de boodschap van het Evangelie vorm geeft. Die boodschap kan niet alleen expliciet, maar ook impliciet tot uitdrukking komen in alledaagse tafereelen die hun vertolking vinden in creatieve gedichten. Deze gedichten oidericheiden zich van de auditieve, communicatieve gedichten en verzen, die worden gezongen, voorgedragen en verteld. Wie deze leest en hoort, begrijpt ze. Dergelijke verzen herlees je niet omdat ze onbegrijpelijk zijn, maar herlees je omdat de boodschap onmiddellijk aanspreekt. Creatieve verzen herlees je omdat je de boodschap niet begrijpt, je wilt doordringen in de taal, als het ware achter de taal kijken om zo achter de boodschap te komen. Bezigt zijn met creatieve poëzie wordt zo tot een ontdekkingreis, bezigt zijn met communicatieve poëzie, verzen lijkt op een wandeling waarop je dingen herontdekt, verschijnselen ziet die je eerder zag. Beide toch-ten hebben voor de deelnemer grote waarde, de deelnemer verwacht van de ene tocht iets anders dan van

de andere. En hoevelen zijn er die aan een ontdekkingsreis meedoen? Duidelijk is dat de inspanningen op een dergelijke reis aanzienlijk groter zijn dan op een wandeling. Zo zullen de inspanningen om tot de creatieve poëzie door te dringen ook aanzienlijk groter zijn dan de moeite die het kost om de communicatieve poëzie te begrijpen. Beide vormen van poëzie hebben echter een legitieme plaats ook als heel specifiek 'de klare en heldere boodschap van het Evangelie' aan de orde is.

Gebed op biddag!

Vader, die ons bidden hoort,
wij vertrouwen op uw Woord:
wij mogen vrijuit tot U spreken,
gelovig vragen, smeken.

Vader, U die alles schiep,
ons ook in het leven riep,
wij weten: U blijft altijd zorgen,
vandaag en overmorgen.

Akker; zijn bouwrijp gemaakt,
zaaiers zaaien nu het zaad;
de lentezon zal zo gaan schijnen,
de kou gaat weer verdwijnen

Schenk met goddelijk gezag
ons uw gaven dag aan dag;
verblijd ons op uw tijd met zegen,
met warmte, wind en regen.

Laat straks groeien zaad en plant
tot de vrucht komt uit uw hand;
laat ons met alle werk u, Here,
als engelen steeds eren,

U die leerde: bid en werk,
maak de zwakken biddend sterk
en geef aan werkelozen krachten
om op uw wenk te wachten.

Uit: Lenze L. Bouwers, *Rond een akkoord*.

Vrijheid?

Vrij wil je zijn,
breken met alle banden,
Je volgt je eigen weg
en plukt de dag
En je geniet met volle teugen,
alles kan en mag..

maar ronder God
sta je aan 't eind
met lege handen.

Uit: Ietje Liebeek-Hoving, *Het Licht op je hand*.

Bundels

Graag neem ik u nu mee op een wandeling door gedichten en verzen van troost. Allereerst de bundel *Rond één akkoord* van Lenze L. Bouwers. De ondertitel luidt *teksten om te horen*. Hierin heeft de auteur liedteksten verzameld 'rond het ene akkoord, het unieke Verbond van God en mensen'. Uit aanbod van Bouwers vloeit voort uit het feit, 'dat er vraag is naar teksten die gemakkelijk in het gehoor **liggen**, naar verzen om te lezen en voor te dragen'. Hans Werknian heeft in een recensie van deze bundel in het *Nederlands Dagblad* erop gewezen dat Bouwers als dichter van rondelen en sonnetten sterker voor de dag komt. In *Rond één akkoord* is sprake van stroef taalgebruik. Ik kan deze mening wel onderschrijven, maar wil eraan toevoegen dat de inhoud van de verzen beantwoordt aan het gestelde. De boodschap van het Evangelie klinkt duidelijk door, horen is begrijpen. Dat geldt ook voor drie bundels die uitgegeven zijn door uitgeverij Vijlbrief in Haarlem van respectievelijk Ietje Liebeek-Hoving (*Het Licht op je hand*), Rijnne van der Kaaden (*Handen vol*) en J.F. Uringa-Kransen (*Troost uit Heidelberg*). De laatste bundel bevat verzen naar aanleiding van de 52 zondagen van de catechismus; kort, eenvoudig, troostrijk, geen verrassend woordgebruik. In *Handen vol* vindt de worsteling met het woord plaats (26, 27). Het betekent dat de lezer actiever wordt, mee gaat worstelen, zich meer betrokken voelt bij de inhoud. De verzen zijn complexer, maar blijven eenvoudig. De beste van de drie door de uitgeverij Vijlbrief uitgegeven bundels is *Het Licht op je hand*. Vooral de verzen waarin Ietje Liebeek-Hoving letterlijk en figuurlijk buiten de grenzen treedt, bevatten literaire elementen. De bundel bevat hoofdzakelijk pastorale poëzie. 'Hiermee komt de dichteres tegemoet aan het verlangen van een groot lezerspubliek. Dit alles vanuit haar belangrijkste werkmotief: tot eer van God en de naaste ten goede' (achterflap). Een bundel, die in de Vijlbrief niet zou misstaan is *Overgave* van Mies Vreugdenhil. In traditionele vormen vertolkt zij de boodschap van het Evangelie, het taalgebruik is eenvoudig en direct.

Tenslotte wijd ik nog enige woorden aan *Het Hooglied een geschenk* van Lies Boven-Boonstra, met tekeningen van Sybrand Steen. Gedichten en verzen 'over het wonder van de liefde, dat mooie geschenk van God aan de mensen'. Als inspiratiebron koos de dichteres het Hooglied, dat zij nauwelijks met woorden aan durft te raken. Zij kent zichzelf zo goed dat zij huijvert voor een Lied dat zo zuiver is (6). Toch is Lies Boven-Boonstra erin geslaagd verzen te schrijven die de liefde zuiver vertolken, die troost bieden bij verdriet en eenzaamheid, die doen verlangen 'naar de volmaakte liefdezangen'. Expressieve tekeningen van Sybrand Steen naar aanleiding van teksten uit Hooglied completeren de bundel. Her *Hooglied een geschenk* is een stijlvolle uitgave met prachtige verzen.

A.Joh. Kisjes

Naar aanleiding van:

Lenze L. Bouwers. *Rond één akkoord, teksten om te horen*. Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen, 46 pag. Prijs f 11,50.

Ietje Liebeek-Hoving, *Het Licht op je hand*. Uitg. Vijlbrief, Haarlem, 48 pag. Prijs f 12,50.

Rijnne van der Kaaden, *Handen vol*. Uitg. Vijlbrief, Haarlem, 48 pag. Prijs f 12,50.

J.F. Uringa-Kransen, *Troost uit Heidelberg, Zondagse minimale maxima*. Uitg. Vijlbrief, Haarlem, 82 pag. Prijs f 14,50.

Mies Vreugdenhil, *Overgave*. Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen, 38 pag. Prijs f 12,90.

Lies Boven-Boonstra, *Het Hooglied een geschenk*, met tekeningen van Sybrand Steen. Uitg. De Vuurhaak, Barneveld, 42 pag. Prijs f 15,90.

De eeuwige bruiloft

Heer, ik zing uw Lied op eigen wijs,
U hoort mijn volle en mijn fluisterstemmen.
U weet waarom uw Woorden soms beklemmen,
hoe ik soms hunker naar het paradijs.

U geeft mij Heer dit hoogste Lied,
waar ik het zing, daar bloeit het leven,
een stukje eenzaamheid wordt opgeheven
(doorgronden doet de mens mij niet).

Zo reis ik Heer uw bruiloft tegemoet
Dan zal een nieuw lied eeuwig klinken.
Nieuw zult U wijn met mij gaan drinken.
Uw liefde stroomt in overvloed.

Het Hooglied wekt in mij 't verlangen
naar de volmaakte liefdezangen.
De voorsmaak telt maar mondjesmaat,
bij wat mij straks te wachten staat

Uit: Lies Boven-Boonstra, *Het Hooglied een geschenk*.

GEREFORMEERD ONDERWIJS: EEN FAILLIET MODEL?*

Modellen voor de toekomst

In de laatste tijd zijn in eigen kring diverse modellen aangereikt die ons zouden kunnen helpen bij het analyseren van wat in de komende tijd aan de orde zal zijn. Zo introduceerde mevrouw Douwstra onlangs op een studiedag van het Gereformeerd Wetenschappelijk Genootschap (28 sept. 1991) voor de vrijgemaakte wereld een model dat ontwikkeld was voor de synodaal-gereformeerde kerken. In dit model verloopt de ontwikkeling van ons kerkelijk en organisatorisch leven volgens vier fasen: 1. de aanloopfase; 2. de fase van het bouwen; 3. de fase van het bewaren; 4. de fase van de vervaging door openheid naar de omringende wereld.

Wanneer dit model een dwingende sturende kracht zou zijn, zouden we vanavond kunnen constateren dat na de bestuurlijke aanloopfase vanaf 1951, de opbouwfase door eerste schoolstichting in 1953 tot en met de tweede schoolstichting omstreeks 1970 en de bewarende fase van omstreeks 1970 tot 1990, zo langzamerhand de tijd voor openheid en ontbinding aanbreekt.

In die richting wijst ook het model dat drs. Hoogland onlangs op een zogenaamde Grefodag in Rotterdam lanceerde (verslag in het ND van 29 november 1991).

Het vrijgemaakte leven zou gestroomlijnd zijn door het model van de afbakening of verzuiling. Nu de periode van de verzuiling in Nederland echter ten einde loopt, zou het vrijgemaakte model failliet zijn. De tijd breekt aan voor een nieuw model: het vreemdelingsmodel, waarbij de christen op God vertrouwt en open in de wereld staat. Het is niet zo moeilijk om op dergelijke modellen kritiek te hebben. Voor een kritische bespreking van de bijdrage van mevrouw Douwstra kritiseer ik hier een artikel van ds. H. Folkers in De Reformatie (2 november 1991). In het algemeen kunnen we wijzen op de volgende drie punten, die ons verhinderen dergelijke modellen zonder meer te gebruiken als een soort toekomstprofetie of als gidsen voor ons gedrag. Ten eerste is het wetenschappelijk niet te bewijzen dat deze beschrijvende modellen als onvermijdelijke en algemeen geldige wetmatigheden zijn op te vatten. Ten tweede is de ene zuil de andere niet. Wanneer onder drie zuilen de grond van geloofsidentiteit is weggegraven, zodat die zuilen verzakken, kan een vierde zuil nog wel op hechte bodem blijven staan. Ten derde heeft het gereformeerd onderwijs zeker verhoudingen met de structuren van de huidige samenleving nader bij de huidige

gesticht vanuit een motief dat van buiten de samenleving binnenkwam: de aandacht voor Gods roeping die uitgaat tot de kinderen van de gelovigen. En dat maakt wel zoveel verschil dat je de toekomst van dit in geloof begonnen project niet zonder meer kunt schetsen met behulp van een inmodel dat op grond van een aantal algemene waarnemingen is geconstrueerd. Toch zou het niet verstandig zijn de gordijnen haastig te sluiten voor dergelijke modellen. Zij hebben een signaalfunctie en nodigen uit tot bezinning. Het gevaar is immers niet denkbeeldig dat we door het snel terzijde schuiven van mogelijk aanvechtbare modellen het gevoel krijgen dat het automatisch wel goed zal blijven gaan met het gereformeerd onderwijs.

Of dat het zonder meer de beste vorm is voor de toekomst. En met deze reactie zouden we ongewild het gelijke van dergelijke analyses alsnog wel eens over ons kunnen oproepen. Mei of zonder beschrijvende intidellen, we zullen er goed aan doen, regelmatig te vragen of het destijds gekozen middel nog wel past bij het doel in deze tijd.

Daarin stemmen we overeen met de intentie van de referaten waarnaar hier wordt verwezen.

Pas wanneer je rustig de vraag onder ogen durft te zien of je het gereformeerd onderwijs na veertig jaar misschien maar beter zou kunnen afsluiten, kun je ook tot een bewuste keuze komen voor voortzetting ervan.

en dit laatste zullen we na veertig jaar echt nodig hebben. Gereformeerd onderwijs moet niet voortdueren, maar het moet gedragen worden. Anders zal het zeker failliet raken.

Batig saldo van 40 jaar

Laten we daarom de rekening eens opmaken van de afgelopen 40 jaar: komen we tot een nadelig saldo of niet?

In deze decennia inocht veel worden bereikt. Ieder kan bij zijn eigen plaats beginnen, waar vaak wel één of twee gereformeerde basisscholen in de buurt zijn.

Die scholen staan echter allang niet meer op zichzelf, zoals in het begin. Ze zijn opgenomen in een netwerk van bijzondere scholen en vervolgscholen. Er is ook een goede landelijke organisatie (het Landelijk Verband van Gereformeerde Schoolverenigingen).

Verder is er een service-apparaat van de grond gekomen in het Gereformeerd Pedagogisch Centrum te Wezep. De ontwikkeling van schoolwerkplannen en de begeleiding

van moeilijk lerende kinderen en de invulling van de diverse vakken gebeuren in nauw overleg met gespecialiseerde helpers buiten de school.

Heel belangrijk is ook dat er een eigen opleiding voor leerkrachten is in de PABO in Zwolle.

Er is zo een gesloten circulair systeem ontstaan.

Het kind uit een gereformeerd gezin kan via de achtjarige gereformeerde basisschool doorstromen naar de gereformeerde HAVO, daarna studeren aan de gereformeerde PABO om vervolgens als gereformeerde leerkracht terug te keren in die basisschool.

De vrijgemaakte gereformeerde scholen zijn misschien wel het meest van alle scholen in Nederland geïntegreerd niet elkaar en niet de gemeenschap die hun voedingsbodem vormt.

We kunnen met verrassing zien hoe in deze 40 jaar de aarzelend en zwak begonnen gereformeerde lagere school aan alle kanten is versterkt en verrijkt.

Eigenlijk ontbreekt er niets meer en is er een compleet geheel ontstaan.

Dit hele systeem heeft zeer grote voordelen. Laten we er enkele noemen:

1. De jeugd krijgt een geïntegreerde opvoeding (gezin-kerk-school). Dit kan de bevestiging in de kennis en de uitbreiding ervan zeer ten goede komen.
2. De kwaliteit van het aangeboden onderwijs is, dankzij de ondersteunende diensten en dankzij de sociaal vrij homogene instroom, gemiddeld hoog te noemen.
3. Het gereformeerde onderwijs heeft geleid tot de ontwikkeling van diverse eigen methodieken en tot heel wat ondersteunende publikaties.
4. Gereformeerd onderwijs geeft de ouders de gelegenheid hun gereformeerde opvoedingsdoelen bewust door te voeren buiten de huiselijke kring.

Deze grote voordelen van het gereformeerd onderwijs zouden we ons snel bewust worden wanneer we eens een poosje rondkeken bij het algemeen christelijk onderwijs of bij het openbaar onderwijs.

Grote winst dus na 40 jaar!

Verliesposten

Maar is er ook verlies geboekt?

Heeft het gereformeerd onderwijs ook nadelen? Luist omdat dit onderwijs geheel geïntegreerd is in de kerkgemeenschap moeten we voor een antwoord op deze vraag wat verder kijken dan de school groot is.

We ontdekken dan ook een aantal nadelen, die ik eveneens voor u wil opsommen:

Om te beginnen is de gereformeerde school heel gesloten, zodat zij wat buiten de gemiddelde realiteit van Nederland komt te staan, waar het leren omgaan met allochtonen en sociaal kansarmen steeds meer dringend gewenst is.

In de tweede plaats is er door de concentratie op het bouwen van dit eigen onderwijs-systeem, weinig know-how ontwikkeld voor de situatie dat onze kinderen niet-gere-

formeerde scholen zouden moeten bezoeken. Er is zelfs een houding gegroeid waarbij dit onderwerp wordt genegeerd.

Ondersteunend materiaal voor het bezoeken van niet-gereformeerde scholen bestaat nauwelijks of niet.

In de derde plaats heeft het gesloten scholensysteem geleid tot een concentratie van vrijgemaakte plaatsen met eigen scholengemeenschappen en het als gevolg een versterkt effect van de afgeslotenheid binnen de eigen groep.

Onbedoeld heeft de opbouw van ons schoolstelsel ook geleid tot verstoring van een evenwichtig opgebouwd kerkverband en een gezond gemeentelijk leven.

Door de conglomeratie van scholen ontstond de groei van grotere stadskerken, waar als regel niets goeds van konit voor jongeren: wat op de school met de grootste zorg wordt omringd, staat daarna in de studentenstad soms in de kou doordat de combinatie van grote gemeenten niet het uitbreken van de flexibele pastorale structuren een moeilijk te hanteren vacuüm creëert in de individuele zorg.

In de vierde plaats zijn nogal wat mensen gaan leunen op deze verworven ondersteuning voor de gezinnen. De geloofsofvoeding wordt dan geacht uitbesteed te zijn aan de school.

Een vijfde nadeel betreft de groei en ontwikkeling van de jeugd. Zij krijgt te maken met een uitstel van de ontwikkeling tot zelfstandige jongere in een niet-christelijke cultuur. Zo zien we in de leeftijd van reventien tot vierentwintig soms een gevaarlijk late worsteling om eigen christelijke identiteit te vinden in het midden van een niet-gereformeerde omgeving.

In de zesde plaats heeft het systeem van het gereformeerd onderwijs ongewild geleid tot een verzwakking van de rede. Door het gevoel dat men al goed is omdat men in deze kerk is en op deze school gaat, verzwakt de uitdaging tot een persoonlijke christelijke presentatie.

Deze zes nadelige effecten van een goede zaak moeten we open onder ogen zien.

Anders zou het batig saldo op den duur door deze schaduwzijden kunnen worden omgezet in een nadelig saldo en faillissement.

Suggesties voor de toekomst

Daarom zullen we voortdurend niet alleen de voordelen moeten uitmeten op de jubilea-dagen, die er nog vele zullen komen in dit decennium, maar we zullen daar ook moeten nadenken over het verkleinen van de nadelen.

Daartoe wil ik graag enkele suggesties ter overweging aanreiken:

1. Het is van groot belang dat we het gereformeerd onderwijs bezitten als een middel om te gebruiken en niet als een doel op zichzelf.

We kunnen er dan ook niet op leunen. Wanneer we iets bezitten als een gave, dienen we er bewust en zuinig mee om te gaan.

Het verdient dan ook aanbeveling dat de schoolbesturen

dit *bewust* gebruikmaken van de school om een vast aandachtspunt van hun jaaragenda maken.

Laat men als bestuur en als ouders in elk jaar inbrengen van gebied, bezinning en doormeting inbouwen inzake het religieuze karakter van de school en de relatie tot het gezin.

Voorkom dat de gereformeerde school een sociale bunker of een vanzelfsprekende schuilplaats wordt.

Na 40 jaar is het absoluut noodzakelijk om nieuwe generaties te stimuleren bij het bewust omgaan met de mogelijkheden van de gereformeerde school.

Niets zal zo dodelijk blijken te zijn voor het gereformeerd onderwijs dan dat het een passief ontvangen en onbegrepen erfenis uit een andere tijd zou worden.

2. In de tweede plaats zullen we niet meer moeten aannemen dat men als kerklid automatisch verplicht is, deze scholen te gebruiken. Juist liet automatische en de formele verplichting werken het *bewust* hanteren van dit iniddel tegen. Dit tweede punt wil ik uitwerken naar drie kanten.

2.1. Het verdient aanbeveling meer open te gaan staan voor het wonen in plaatsen waar *geén* gereformeerde school is. En om daar positief mee te werken aan het zo goed mogelijk houden van algemeen christelijk onderwijs (dat nu, wat onze inbreng betreft, is leeggezoegen). Waarom is de eerste vraag bij het solliciteren vaak: hebben ze daar ook een gereformeerde school? Is het middel dan zo dwingend dat onze taak in de wereld daaraan ondergeschikt wordt?

2.2. In verband met dit eerste uitwerkingpunt kom ik op het tweede.

Zou het niet gewenst zijn, de bestaande organisaties (LVGS en CPC) mede te gaan inzetten voor het beschikbaar stellen van advies en hulpmateriaal voor hen die in plaatsen gaan wonen waar geen gereformeerde scholen zijn of waar de reisafstand onaanvaardbaar is.

Te denken valt aan ouderpakketten, voorlichting, advies over de beste manier om binnen de niet-gereformeerde school positief bij te dragen. strategieën voor een 'zaterdagsschool' waar dit gewenst is.

1.3. Als derde uitwerkingpunt zou ik ei. op willen wijzen, dat het steeds meer nodig zal zijn dat gereformeerde scholen actief wervend en concurrerend optreden in de richting van de ouders binnen hun voedingsgebied. Begin niet met het praten over de doopheloften. Bied liever een onderwijskundig goed verzorgde school aan met een christelijk klimaat en probeer de ouders er dan van te overtuigen dat deze school het *beste* instrument is voor hun *eigen* keuze om het kind godvrezend op te voeden. Laat er bijvoorbeeld elk jaar een avond georganiseerd worden voor jonge ouders van wie het eerste kind tussen de drie en vier jaar is. Geef daar informatie (wat weten de meeste gezinnen van de school?) en maak daar reclame voor uw onderwijsinstelling, ook als gereformeerd instituut. Het is funest wanneer een school zich niet in een concurrerende houding opstelt, maar zou vegeteren op klanten die toch wel (moeten) komen.

3. Iit de derde plaats moet de school *ingepast* worden in de opvoeding door de ouders en deze niet gedeeltelijk overnemen of opheffen. Er is veel gedaan aan de ontwikkeling van de gereformeerde school. Er zal minstens evenveel gedaan moeten worden aan de ontwikkeling van het gereformeerde gezin.

a. We hebben twee bladen voor het onderwijs (een LVGS-blad en GVOLK-orgaan), maar geen blad voor opvoeding en gezin.

b. We hebben ouderavonden voor de school, maar geen overlegorganen voor ouders. Is het niet vreemd dat we de school organisatorisch in de watten leggen en het gezin in de kou laten staan? Toch zijn er hier allerlei onderwerpen te bedenken. Niet voor niets grijpen veel gereformeerde ouders naar een blad als *Gezond Gezin*. En daar komen de meer wezenlijke zaken niet eens aan de orde. Georganiseerd overleg tussen ouders met betrekking tot zaken als 'hoc (weelderig) vieren we verjaardagen' of 'hoe laat verwachten we kinderen thuis' of 'hoe gaan we om met zakgeld' enz., enz., verdienen stellig aandacht.

Kleingeld? Maas meestal wordt in het leven met kleingeld betaald!

Gereformeerde mensen zijn vaak wat schuw voor dergelijk overleg, maar het is toch opvallend dat zelfs aan een zeer vrije openbare instelling als het Montessori-lyceum te Amsterdam ouders de hoofden bijeen steken om *gezamenlijk* paal en perk te stellen aan 'slaapfeestjes' voor brugklassers en dat zij afspraken mankten om de zondagavond vrij te houden van feestjes (Elscvier 18 nov. 1991, pag. 30).

c. Een derde belangrijk aspect van deze integratie van school en gezin is de instroom of het indammen van de instroom van niet-christelijk onderwijs in de huiskamers. We hebben een aparte gereformeerde PABO voor de insirooni van gereformeerde leerkrachten om het onderwijs toch maar van elke niet-gereformeerde smet vrij te houden en men haalt als gereformeerd schoolbestuur liever de moeders bij hun kinderen vandaan om vakatures op te vullen dan dat men ook maar één les zou geven door een niet-vrijgemaakt gereformeerde, maar in vele gezinnen stromen gelijktijdig de suggestieve programma's en films van volstrekt onchristelijke omroepen in ruime mate dag aan dag door de huiskamers. Hoe lang kan dit nog samengaan met elkaar?

Eer is teer

Veertig jaar geleden werd de toentnalige gemengd-Gereformeerde schoolvereniging bedreigd door desintegratie in de kerk.

Gedateerd in juli 1951 schreef mijn vader 'een woord over de huidige toestand in de "geref. Schoolvereniging" te Assen'. Hij stelde daarin de desintegratie van de confessionele eenheid aan de orde.

Deze brochure werd de aanleiding tot het stichten van een nieuwe, nu 40-jarige bestaande, vrijgemaakt-gereformeerde schoolvereniging.

De titel van die gratis verspreide brochure was veelzeg-

gend: *Ikahod* ('De eer is weg'). Gereformeerde scholen werden in die tijd niet gesticht om een eigen zuiltje te hebben, maar om ondersteuning te bieden aan de opvoeding in het verbond en om weerstand te bieden aan de ontbinding van de confessionele integriteit. Het ging, zoals de titel van de openingstoespraak in 1953 luidde om schoolreformatie.

Vandaag worden de toen gestichte vrijgemaakte scholen opnieuw bedreigd door desintegratie, maar van een heel ander soort. Nu niet van buitenaf door een kerkelijke desintegratie, maar van binnenuit in huwelijken en gezinnen. Wanneer daar de eer weg is, zal zij ook niet blijven op de school!

Ik citeer uit de openingsrede bij de eerste school in 1953: 'Wani als in uw huis en leven de vreze Gods te loor gaat, dan zal ze in de school niet kunnen overblijven' (*Schoolreformatie* pag. 13).

Daarom is er een nieuw program voor de volgende veertig jaar. Pas op uw huis, want zonder dat is een school een gebouw zonder fundering. En die gaat failliet, niet omdat een model dat onvermijdelijk maakt, maar gewoon door onze eigen schuld.

Epiloog

De suggestie is gedaan dat het gereformeerd onderwijs, vrucht van een afbakeningsmodel, failliet zou zijn. We stelden de vraag of dit zo is. Het antwoord is niet zonder meer: ja of nee.

We staan niet voor een noodlottig model. We staan persoonlijk voor een christenroeping. Dit betekent dat we er aan moeten werken dat een *goed* instrument ook goed kan *blijven* functioneren. Her is aati ons een faillissement te voorkomen en juist *winst* te blijven maken uit een zegen die we ontvingen. Hiervoor moge God ons allen de nodige wijsheid geven in de komende jaren.

J. van Bruggen

BEROEPINGSWERK

Beroepen:

te Vrouwenpolder: G.F. Overweg, kand. te Lelystad;
te Harlingen: J.W. Roosenbrand te Rotterdam-Centrum;
te Aduard: D.F. Ensing te Vroonishoop.

Instelling **tweede predikantsplaats** te Veenendaal.

ADRESWIJZIGINGEN

Assen-Noord * *Diensten*: Maranathakerk 140, ☎ (05920) 41421: al?;regel 8.45, 10.30. 15.00 en 16.45 uur.©©

Ede * *Scriba*: W. Koops, ☎ 08380-33742

Goes * *Scriba* J. Kodde, Elstarstr. 15. 4421 DV Kapelle, ☎ (01102)42138.

Overschild * *Scriba*: H. Kruizenga, Oude Graauwedijk 5,9625 TA, ☎ (05966)263.

Zwijndrecht-Groote Lindt * Het tel.nr. van ds. M. van Dooren moet zijn: (05206) 42543. N.B.: dit nr. staat ook verkeerd vermeld in de naamlijst van predikanten op pag. 13 van het Handboek.

VERENIGINGEN

Ger. Schoolver. Amsterdam * *Secr.*: W.J.D. Kesteloo, Blankenstr. 71 7132 RT Hoofddorp, ☎ (02503)37033.

* Dit is de integrale tekst van een referaat, gehouden op de jubileumbijeenkomst van de Vereniging voor Gereformeerd Onderwijs te Assen d.d. 10 december 1991, ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de vereniging.